

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อภูมิศาสตร์การเมืองท้องถิ่น กรณีศึกษา อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สำหรับเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยตลอดจนใช้ประโยชน์สำหรับกระบวนการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น
2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิศาสตร์การเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
4. การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มและกระบวนการทางการเมือง
5. ประวัติและการเปลี่ยนแปลงอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น

1.1 การศึกษาการเมืองท้องถิ่น

สนธิ์ บางยี่ขัน (2540) อธิบายว่า นักวิชาการทำการศึกษาศาสนาจากสภาพสังคมในท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยและอำนาจการปกครองตนเองของท้องถิ่น เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมระดับย่อยของประเทศ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานกับทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมในส่วนรวม โดยเฉพาะระบบการปกครองตนเองของท้องถิ่นและการเมืองท้องถิ่นยังเกี่ยวข้องกับหลักการประชาธิปไตย และความรู้ความเข้าใจของประชาชนในหลักการนี้ยิ่งมาก การศึกษาที่สำคัญของการเมืองท้องถิ่นจึงมุ่งศึกษาสิ่งเหล่านี้

- (1) ปรัชญาของการปกครอง เช่น แบบรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ
- (2) พฤติกรรมการออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งของคนในท้องถิ่น
- (3) ระบบการพรรคการเมืองและการเลือกตั้งในท้องถิ่น
- (4) เรื่องพิเศษเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น การปรับปรุงที่อยู่อาศัย ปรับปรุงเขตในเมือง

และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลท้องถิ่น

ทั้งนี้โดยภาพรวมแล้ว สนธิ บางยี่ขัน (2540) กล่าวสรุปเกี่ยวกับการศึกษาการเมืองท้องถิ่นไว้ว่า การศึกษาการเมืองท้องถิ่นทั้งหมดดังที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นสิ่งสำคัญและมีรวมอยู่ในการศึกษาการเมืองท้องถิ่นเกี่ยวกับสิ่งดังต่อไปนี้

1.1.1 ความสัมพันธ์ของผลผลิตของนโยบายต่อตัวแปรต่างๆ ในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง กล่าวได้ว่าปัญหาต่างๆ ในท้องถิ่นนั้นเกี่ยวกับเรื่องนโยบายต่างๆ มักจะไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในท้องถิ่นเอง Thomas R.Dye ได้ศึกษาถึงนโยบายท้องถิ่น กำหนดตัวเชื่อม inputs กับตัวแปรความเป็นไปได้ของการเมือง (Political Variables) และกับผลผลิต (Outputs) และทางเลือกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นการเชื่อมของ Inputs กับ Outputs ในขณะที่ผ่านมากระบวนการทางการเมือง ปัญหาของ Dye เกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการทางการเมืองท้องถิ่น คือ รายได้ที่จะมาใช้จ่ายความเจริญของในเมือง ความเจริญทางอุตสาหกรรมและการศึกษาไม่ใช่ Inputs ในตัวเอง ส่วนความต้องการการตอบสนองและการติดต่อกันและผู้มีอำนาจทางการเมืองนั้นเป็นองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Factors) ส่วน David Easton ได้ศึกษาระบบการเมืองพบว่าความต้องการเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความพอใจและไม่พอใจกับสถานการณ์ที่ จึงอาจกล่าวได้ว่าชีวิตการเมืองของคนในสังคมก็คือระบบพฤติกรรมนั่นเอง เรื่องนี้ Easton พยายามศึกษาอย่างเป็นระบบด้วย โดยอาศัยระบบสังคมและการเมืองระบบใหญ่ในสังคมเป็นหลัก ส่วนตัวแปรเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองของคนและระบบการเมืองอยู่ที่อิทธิพลภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมต่างๆ ทางกายภาพ ชีวภาพ สังคมและจิตวิทยา

1.1.2 การศึกษาอำนาจของชุมชน ซึ่งมีคุณค่าในการตกลงใจกำหนดลักษณะของระบบการเมือง Harold Lasswell พยายามหาคำตอบจากข้อโต้แย้งถึงลักษณะชุมชนในอเมริกาว่าเป็นชนชั้นนำ (Elitist) หรือ Pluralist โดยเฉพาะในเมืองต่างๆ และยังคงเป็นเรื่องถกเถียงกันมาในการเมืองท้องถิ่นอเมริกันซึ่งเกี่ยวพันกับปัญหา 3 ประการ คือ วิธีการศึกษาและอุดมคติ ข้อจำกัดของจุดที่น่าสนใจศึกษาและการใช้เทคนิคเปรียบเทียบในการศึกษาหนังสือการเมืองท้องถิ่นที่ศึกษาถึงอำนาจชุมชนในท้องถิ่น การศึกษาอำนาจของชุมชนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ พลังของชนกลุ่มน้อยในท้องถิ่นเช่นการศึกษาของ Lipsky ที่ศึกษาสังเกตพฤติกรรมทางการเมืองของพวกพิวดำต่อพวกพิวขาวในชุมชน อย่างไรก็ตาม Lipsky มิได้ศึกษาถึงผลกระทบของเรื่องนี้ต่อชุมชนนิโกรด้วยตนเอง

สรุป การศึกษาการเมืองท้องถิ่น เป็นการศึกษาตัวแปรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกซึ่งเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองในสังคม รวมทั้งเป็นการศึกษาอำนาจของชุมชนด้วยการสังเกตพฤติกรรมทางการเมืองของคนในชุมชนซึ่งเป็นหน่วยสังคมเล็กๆ ในท้องถิ่น

1.2 การศึกษาการเมืองถิ่นในประเทศไทย มีการศึกษากับท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษาสถาบัน โครงสร้างของอำนาจการเมืองและการปกครองตนเอง หรือพฤติกรรม การเมืองในท้องถิ่นก็ดี แต่การศึกษายังต้องเกี่ยวกับถึงปัญหาสำคัญ 3 ประการ คือ การพัฒนาทาง สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของสังคมชนบทไทย อันเป็นปัญหา เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับโครงการส่งเสริมและดำเนินงานของรัฐบาล อย่างไรก็ดี การที่จะศึกษา ถึงสถาบันท้องถิ่นและการเมืองท้องถิ่นไทย จะต้องเข้าใจรูปแบบการปกครองของประเทศอย่าง กว้างๆ ศึกษาถึงโครงการต่างๆ การดำเนินงานและพฤติกรรมของข้าราชการตลอดจนประชาชนใน ท้องถิ่นโดยอาศัยศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สภาพสังคม โครงสร้างทางสังคมชนบท สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้นเป็นส่วนประกอบด้วยโดยยึดหลักว่าองค์การต่างๆ และสังคมชนบทเป็น องค์การทางสังคม ดังนี้ (สนธิ์ บางยี่ขัน, 2540)

1.2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ดินฟ้าอากาศ สภาพท้องที่ ในท้องถิ่นต่างๆ ธรรมชาติของดิน และวิธีการผลิต มีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบทาง วัฒนธรรม พฤติกรรมและสถาบันท้องถิ่นของไทย ทำให้สรุปได้โดยทั่วไปถึงคุณค่าและทัศนคติ ตลอดจนประเพณีท้องถิ่นซึ่งเป็นผลมาจากการปรับตัวเข้ากับดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมของชา ชนบทไทยได้ดังนี้

- 1) มีความเชื่อถือในระบบเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าวว่าเป็นสิ่งซึ่ง มีคุณค่าและเป็นอาชีพสำคัญ
- 2) ไม่นิยมทำการค้าขายหรือพาณิชย์กรรมและไม่สนใจที่จะมีชีวิตอยู่อย่าง ในเมือง
- 3) มีความรู้สึกสำนึกในตนเอง บุคลิกเป็นของตนเอง และมีอิสระในทาง เศรษฐกิจ
- 4) มีความรู้ในฤดูกาลเกี่ยวกับการเกษตรและมีระเบียบแห่งพฤติกรรมซึ่ง แตกต่างจากพาณิชย์กรรมสมัยใหม่และการมุ่งใจทางอุตสาหกรรม
- 5) มีความรู้สึทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมของการอยู่ดี ซึ่งเป็นผลต่อ รูปแบบพฤติกรรมซึ่งเป็นความต้องการของผู้อื่น เช่น ความเป็นมิตรต่อคนทั่วไป
- 6) มีความเชื่อมั่นในอนาคตของชีวิตและของประเทศเป็นพื้นฐาน
- 7) มีความเชื่อถือในการเมืองเพราะไม่ค่อยเรียกร้องอะไรจากรัฐบาลมากนัก
- 8) ไม่มีการปฏิวัติรุนแรงของประชาชนในท้องถิ่นต่อรัฐบาล
- 9) มีความมั่นคงของการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น

10) ในสังคมชนบทส่วนใหญ่ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ทุกคนเป็นเกษตรกรหมด ซึ่งแตกต่างจากสังคมพาณิชยกรรมในเมืองซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศ

1.2.2 วัฒนธรรมชนบทและพฤติกรรมในส่วนรวม มีผลต่อคนในสังคมและเป็นผลสืบเนื่องในทางประวัติศาสตร์หลายชั่วศตวรรษโดยต่อเนื่องการ ถิ่นที่อยู่และสิ่งแวดล้อมของบ้านเกิด อิทธิพลผลักดันจากภายนอกและการพัฒนาระบบโครงสร้างของสังคมตามความต้องการของสังคมนั้นๆ คุณค่าทางสังคมและทัศนคติทางสังคมจะเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นปัจจัยของสิ่งแวดล้อม ส่วนวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่จะเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนถึงความเชื่อในระบบคุณธรรมและศาสนาที่มีอิทธิพลยิ่งต่อระบบปกครองการเมือง เศรษฐกิจและสังคมไทย รวมทั้งมีคำสอนในศาสนาเกี่ยวข้องกับการดำรงและพัฒนาการทั้งทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจของบุคคลแต่ละคนของสังคมหรือชุมชนย่อยไปจนถึงสังคมใหญ่ระดับประเทศ (สนธิ์ บางยี่ขัน, 2540)

1.3 ลักษณะสังคมไทยและสังคมนิยมประชาธิปไตย การเข้าใจปัญหาของสังคมมิใช่ของง่าย และสังคมเป็นเหมือนสิ่งมีชีวิตข้อมอยู่ภายใต้กฎแห่งวิวัฒนาการ นักวิชาการชี้ให้เห็นว่าสังคมเป็นอินทรีย์คือองค์การ (Organizations) ข้อมมีการเปลี่ยนแปลงหรือคลี่คลายขยายรูปต่อไปภายใต้กฎและเงื่อนไขบางอย่างแห่งวิวัฒนาการ ส่วนสังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลสูงสุดจากพุทธศาสนา หลักคำสอนที่ตรงกับหลักทางสังคมคือ ความสามัคคี ซึ่งหลักสังคมตะวันตกหมายถึง Principle of Association การสหกรณ์หรือรูปแบบการปกครองตนเองส่วนท้องถิ่นของประชาชนเป็นหลักสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ของชนส่วนใหญ่ตามความคิดของนักสังคมนิยมทั้งสิ้น ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นรูปการเมือง การปกครองตนเองในท้องถิ่นหรือรูปการเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ สังคมไทยอาจนำเอาหลักของสังคมนิยมมาใช้ได้ โดยปรับเข้ากับสังคมไทยตามสภาพความเชื่อ คุณค่าของสังคมเช่นหลักความสามัคคีได้ดี (สนธิ์ บางยี่ขัน, 2540)

1.4 ทัศนคติของประชาชนในการเมืองระบอบประชาธิปไตย การเมืองระบอบประชาธิปไตยเชื่อกันว่าให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมากที่สุดทั้งในลักษณะประชาชนได้มาจากการเรียกร้อง เช่น สหรัฐอเมริกา หรือผู้ปกครองให้ เช่น ประเทศไทย หรือได้มาจากการตกลงกันระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน เช่น ประเทศอังกฤษ อย่างไรก็ตามเป็นที่เห็นได้ว่าการเมืองระบอบนี้ประชาชนมีสิทธิในการปกครองตนเองได้ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งนี้มีข้อพิจารณาการใช้สิทธิปกครองตนเอง

1.4.1 เป็นการสร้างทัศนคติของประชาชน ในทางที่เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ดี ประชาชนควรเชื่อมั่นต่อไป

1.4.2 ระบอบประชาธิปไตยจะถาวรก็ควรสร้างทัศนคติของประชาชน ให้เกื้อกูลต่อการปกครองด้วย ในอีกทางหนึ่งคือประชาชนควรมีลักษณะเป็นผู้มีความสนใจต่อสิ่งต่างๆ ในทางการเมืองเพื่อทราบประสบการณ์ใหม่ แนวความคิดหรือแรงผลักดันใหม่ๆ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทางการเมือง เพื่อเข้าควบคุมและเสนอความคิดเห็นตนเองได้ ควรมีเห็นความสำคัญขององค์การการเมืองและการปกครองที่ตนผูกพันเกี่ยวข้องอยู่ มีความคิดที่จะดำเนินการปกครอง หรือดำเนินการทางการเมืองด้วยตนเองบ้าง มิใช่ปล่อยให้ผู้อื่นทำแทนตนฝ่ายเดียว

อย่างไรก็ตามความสำนึกประการต่างๆ นั้น สามารถถือเป็นลักษณะทัศนคติ ความสนใจของประชาชนในทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยได้ ปัญหาอยู่ที่ว่าชาวไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งต้องศึกษาจากระบบสังคมศึกษาประวัติศาสตร์ระบอบการปกครอง และวิวัฒนาการของสังคมไทย และที่สำคัญประเทศไทยได้เริ่มมีการปกครองตนเองส่วนท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ พ.ศ.2476 ระยะเวลาที่ผ่านมาส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติเหมาะสมต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยแต่จำเป็นต้องศึกษาวิจัยกันอย่างกว้างขวาง สิ่งที่ต้องทำการสำรวจคือ ความสนใจงานของการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของประชาชนมีมากน้อยเพียงใด ทัศนคติของประชาชนในฐานะของข้าราชการท้องถิ่น และประชาชนเห็นความสำคัญของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือไม่อย่างไร แต่ดูเหมือนว่านักวิชาการมุ่งประเด็นที่นำไปสู่ทัศนคติหรือความเห็นของประชาชนต่อการเมืองท้องถิ่นหรือไม่มากนักเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ 2 ด้าน คือ ด้านรัฐบาลและด้านท้องถิ่น เพราะแต่ละด้านมีส่วนสนับสนุนและเกื้อกูลในด้านต่างๆ กันอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังให้ข้อสังเกตเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นว่า การพัฒนาประเทศเป็นผลทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองและท้องถิ่นต่างๆ ก่อปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมให้แก่รัฐบาล ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือการส่งเสริมการปกครองตนเองส่วนท้องถิ่นให้แก่ประชาชน หลักการปกครองตนเองของท้องถิ่นนั้นเป็นผลมาจากการยอมรับนับถือการปกครองระบอบประชาธิปไตย (สนธิ์ บางยี่ขัน, 2540)

1.5 การเมืองท้องถิ่นของไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน

1.5.1 การศึกษาการเมืองท้องถิ่นของไทย จากคำกล่าวที่ว่าหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่นนั้นเป็นผลมาจากการยอมรับนับถือการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในทัศนคติของวิชาการหมายถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้การปกครองดูแลตนเองในรูปของการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่สถานการณ์ในเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา นักวิชาการเห็นว่ายังข้อจำกัดอันเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญ

อยู่หลายประการ ที่ไม่สามารถทำให้การกระจายอำนาจ (Decentralization) บรรลุเป้าหมายแท้จริง หากแต่เป็นเพียงการแบ่งอำนาจการปกครอง (Deconcentration) ระหว่างชนชั้นผู้มีอำนาจทางการเมืองในท้องถิ่นด้วยกันในลักษณะการสัมปทานอำนาจภายในจังหวัดหนึ่งๆ กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเวทีการเมืองสำคัญของกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น ที่พยายามเข้ามาแทรกแซงยึดกุมอำนาจและวางรากฐานอำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสถาปนาอำนาจการเมืองในจังหวัดของกลุ่มชนชั้นนำ เนื่องจากการเมืองท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการเมืองระดับชาติและเป็นช่องทางสำคัญในกระบวนการสะสมทุนของนักธุรกิจการเมืองที่ขยายตัวจากระดับชาติเข้าสู่การเมืองท้องถิ่น แต่ทว่าในแง่บริหารกลับทำได้ดีเพราะช่วยให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีศักยภาพมากขึ้นในการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นอำนาจหน้าที่งบประมาณ บุคลากร ฯลฯ (สนธิ์ บางยี่ขัน, 2540)

ส่วนการศึกษาด้านการเมืองท้องถิ่นในช่วงเดียวกันนั้นกลับพบว่า นักวิชาการให้ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่นน้อยมาก ทั้งที่การเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญและสัมพันธ์กับการเมืองระดับชาติเพราะเห็นว่ามีอุปสรรคการศึกษาการเมืองท้องถิ่นหลายประการ เช่น การเข้าถึงข้อมูลได้ยากลำบาก เนื่องจากจะต้องลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง อีกด้านหนึ่งของการเมืองท้องถิ่นยังมีลักษณะเป็นแดนสนธยาสำหรับคนแปลกหน้า เต็มไปด้วยอำนาจมืด ที่ถูกรอบงำโดยกลุ่มอำนาจที่ทรงอิทธิพลในพื้นที่ดังเห็นได้จากอาการข้างเคียงของความรุนแรงในการเมืองท้องถิ่นมิให้ให้เห็นอยู่ทั่วไปตามหน้าสื่อมวลชน (โอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2553) แม้จะมีการกล่าวว่าการเมืองท้องถิ่นมีพลวัตรแต่เป็นพลวัตรของการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบอุปถัมภ์เชิงพหุภาคี คือ มีกลุ่มอำนาจทางยุทธศาสตร์ที่เป็นชนชั้นนำ ท้องถิ่นหลายกลุ่มที่มีบทบาทครอบงำการเมืองท้องถิ่น กลุ่มอำนาจแต่ละกลุ่มมีรากฐานทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแตกต่างกัน กลุ่มเหล่านี้จะรวมตัวกันเป็นพันธมิตรชั่วคราวในการเข้าสู่อำนาจการเมือง สายสัมพันธ์ของสมาชิกในแต่ละกลุ่มเป็นความสัมพันธ์ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ จึงทำให้เกิดสภาพปัญหาดังกล่าวได้ง่าย (ฉันทนา พิชิตนารัตน์, 2558) เพราะกลายเป็นวัฒนธรรมของการมีระบบอุปถัมภ์ยังมีส่วนเกื้อหนุนที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างและรักษาไว้ซึ่งอำนาจของกลุ่มการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนการหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มอีกด้วย (ชิตพล กาญจนกิจ, 2545) อีกทั้งยังพบเห็นด้านอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวคือ คือ ปัญหาเชิงภาพลักษณ์ของท้องถิ่นหรือการทุจริตของเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดภาพเชิงลบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างร้ายแรงส่งผลทำให้เกิดความชะงักงันในการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้เพราะไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนหรือผู้คนในสังคมทั่วไป (อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี, 2555) แต่ในอีกด้านหนึ่งนักวิชาการก็ยอมรับว่าการกระจายอำนาจนำไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของท้องถิ่นเพื่อรับมือกับความแตกต่างหลากหลายของปัญหาที่แต่ละท้องถิ่นเผชิญ ซึ่งสร้างมิติใหม่และ

ความแตกต่างเมื่อเทียบกับการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการโดยรัฐบาลในส่วนกลาง ทว่า ในขณะที่แสวงหานวัตกรรมหรือของใหม่อาจทำให้มองข้ามไปได้ว่าของเก่าหรือทุนทางสังคมที่มีรากฐานเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมมีศักยภาพที่จะนำมาพัฒนาท้องถิ่นได้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นความไว้วางใจกัน การเกื้อกูลกัน การยึดมั่นในหลักศีลธรรมร่วมกัน การสร้างเครือข่ายทางสังคม การมีบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ทางสังคมร่วมกัน และการมีภูมิปัญญาของตนเอง (ปิยะพงษ์ บุญบงก์ และสุนทรชัย ชอบยศ, 2558) นั่นก็หมายความว่าปัญหาที่นักวิชาการส่วนหนึ่งเห็นว่าอุปสรรคการศึกษาการเมืองท้องถิ่นที่มีอยู่จนเป็นอุปสรรคในการศึกษาแต่นักวิชาการอีกส่วนหนึ่งก็ชี้ให้เห็นว่าท้องถิ่นก็มีจุดเด่นเป็นของตนเองแต่ต้องทำความเข้าใจกับสภาพของท้องถิ่นที่เป็นต้นทุนสำคัญของท้องถิ่นก็จะทำให้การศึกษาการเมืองท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยากจนเกินไปและสามารถกระทำได้อาหากำหนดเงื่อนไขของทุนทางสังคมนั้นๆ อย่างเข้าใจ

ดังนั้นการเมืองท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพจึงมีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีของประชาชนต่อระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งมีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีของประชาชนต่อระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งมีผลต่อการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว สนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และการที่จะทำให้การปกครองท้องถิ่นเป็นของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงชัดเจนยิ่งขึ้น (จิตพล กาญจนกิจ, 2545) การเมืองในระดับท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น โดยท้องถิ่นต้องมีอำนาจอิสระในการดำเนินงานทางการเมืองได้ตามสมควร เพราะประชาธิปไตยมีจุดเริ่มต้นที่ประชาชนที่จะต้องรู้และเข้าใจในหลักการปกครองตนเอง จึงจะทำให้พัฒนาการเมืองไปสู่การเมืองในระดับสูงขึ้นได้ รัฐจะต้องพัฒนาให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็น และมีประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา นอกจากนี้การเมืองท้องถิ่นยังเปรียบเสมือนสถาบันที่ฝึกสอนประชาชนให้เข้าใจถึงกระบวนการและกลไกของการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งเป็นสถาบันทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้การเมืองท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพจึงมีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีของประชาชนต่อระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งมีผลต่อการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว สนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และการที่จะทำให้การปกครองท้องถิ่นเป็นของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการปกครองที่ดี (Good Governance) ซึ่งต้องอาศัยผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากประชาชน สำหรับการเป็นตัวแทนจัดระเบียบการปกครองดังกล่าว ดังที่ Lucian W. Pye นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันกล่าวว่า “การรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่ดีจะต้องมี

ความสามารถคบค้ากันได้ และต้องมีค่านิยมไว้ใจกันได้” การที่สามารถทราบถึงความเชื่อมั่นหรือไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงน่าจะเป็นดัชนีที่จะบ่งชี้ถึงการสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อระบบการเมืองท้องถิ่นยุคหลังปฏิรูปการเมือง อันจะนำไปสู่ความชอบธรรมของตำแหน่งผู้นำทางการเมือง รวมถึงความมีเสถียรภาพของระบบการเมืองได้เป็นอย่างดี เพราะหากประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นหรือไม่ไว้วางใจต่อการทำงานของรัฐบาลท้องถิ่นในระดับที่สูงพอแล้ว ก็อาจนำไปสู่ความไม่พอใจที่เพิ่มขึ้นจนส่งผลให้เกิดความรุนแรงทางการเมืองขึ้นได้ ซึ่งเห็นได้จากการแสดงถึงความต้องการหรือการเรียกร้องของประชาชนผ่านประชาธิปไตยทางตรงเพิ่มมากขึ้น และการเข้าร่วมทางการเมืองแบบรุนแรงอื่นๆ ดังที่ปรากฏออกมาให้เห็นเป็นระยะๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในด้านความขัดแย้งในเรื่องของนโยบายการพัฒนาชุมชน ปัญหาความเป็นธรรมการเดินขบวนขับไล่ผู้ว่าการเมืองท้องถิ่นที่ไม่บริหารงานด้วยความโปร่งใส เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาความไม่เข้าใจกฎหมายของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น (ชิตพล กาญจนกิจ, 2545)

1.5.2 ประเด็นการศึกษาการเมืองท้องถิ่นของไทย แม้จะมีการกล่าวถึงการศึกษาเมืองท้องถิ่นในช่วงที่ผ่านมาได้รับความสนใจจากนักวิชาการน้อย ใช่ว่าจะไม่มีการศึกษากันเลยเสียทีเดียวปรากฏว่ามีนักวิชาการหลายส่วนได้พยายามศึกษาถึงการเมืองท้องถิ่นในรูปของสถานการณ์และความจริงที่เกิดขึ้นในทางการเมืองท้องถิ่น ดังเช่น การวิจัยของชาสันต์ คงเรืองรอง (2544) พบว่าประชาชนในท้องถิ่นเองยังขาดการมีส่วนร่วมและความสนใจต่อการเมืองท้องถิ่นอยู่มาก อีกทั้งยังไม่สนใจการติดตามการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการทำงานของนักการเมือง ในขณะที่อัชกรณ วังศรีปรีดี (2552) เน้นประเด็นการเมืองท้องถิ่นในเรื่องสภาพการแข่งขันทางการเมืองภายในพื้นที่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชนะการเลือกตั้งของกลุ่มการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับสภาท้องถิ่น ลักษณะความสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติ ส่วนการวิจัยของพรณิภา ฉายากุล (2557) ที่ได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่นในเทศบาลเมืองแห่งหนึ่งในภาคอีสาน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การเมืองท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องของการแข่งขันต่อสู้เพื่อให้ได้เป็นตัวแทนของการบริหารท้องถิ่นเป็นสำคัญด้วยการตั้งกลุ่มการเมืองท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อต่อสู้แข่งขันกัน การจัดกลุ่มที่เข้มแข็งและโดดเด่นก็สามารถมีบทบาทโดดเด่นและผูกขาดอำนาจการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นได้ค่อนข้างยาวนาน ทั้งนี้ความเข้มแข็งของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นนั้นมาจากตัวผู้นำกลุ่ม การประสานผลประโยชน์กับกลุ่มอื่น และการสร้างและวางรากฐานทางการเมืองไว้ได้อย่างมั่นคงและยาวนาน

2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิศาสตร์การเมือง

2.1 การศึกษาภูมิศาสตร์การเมือง

ภูมิศาสตร์การเมืองมีมานานกว่า 2,200 ปี คือเริ่มต้นตั้งแต่ปรัชญาเมธีอริสโตเติลที่แสดงความคิดเห็นและศึกษาเรื่องนี้ที่สำคัญไว้ต่อมาก็มีนักปราชญ์ชาวกรีกและเอเธนส์ ตลอดจนบุคคลอื่นที่สำคัญสนใจศึกษาแสวงหาความรู้มาอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่นักรัฐศาสตร์ นักการเมือง นักการทหาร แม้กระทั่งนักธุรกิจจำเป็นต้องรู้และศึกษาไว้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์คาดการณ์สถานการณ์ของโลกในอนาคตว่าจะเป็นไปได้เช่นใด และนำมาพิจารณากำหนดเป็นนโยบายว่าจะเป็นนโยบายภายในประเทศ นโยบายต่างประเทศ นโยบายทางการทหาร หรือนโยบายเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์โลกและที่สำคัญสามารถใช้เป็นเครื่องมือป้องกันไม่ให้สถานการณ์ของประเทศตกไปอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายได้ อย่างไรก็ตามแนวคิดทางภูมิศาสตร์การเมืองนั้นมีวิวัฒนาการไปตามยุคสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 แนวทาง (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2546) คือ

2.1.1 ศึกษาความสัมพันธ์ทางการเมืองกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเน้นในข้อเท็จจริงทางด้านภูมิศาสตร์กายภาพและภูมิศาสตร์เศรษฐกิจในการเอื้อหรือจำกัดต่ออุดมมุ่งหมายทางการเมือง

2.1.2 ภูมิศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องที่เน้นถึงเรื่องภูมิประเทศ พรหมแดน สถานที่ตั้ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ทางการทหารโดยใช้ภูมิประเทศเป็นหลัก

2.1.3 ทฤษฎีทางด้านภูมิศาสตร์ที่เน้นถึงแนวคิดทฤษฎีในรูปของอุดมคติหรือสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อพยายามพัฒนาให้เป็นไปได้ในอนาคต

แนวคิดทางภูมิรัฐศาสตร์ได้เกิดขึ้นตามที่ต่างๆ มาเป็นเวลานานแล้วโดยนักวิชาการชาวสหรัฐอเมริกาชื่อวิลเลียม กิลปิน (William Gilpin) ต่อมานักภูมิศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาอีกหลายคนได้เสนอแนวคิดทางภูมิศาสตร์ ภูมิรัฐศาสตร์แต่ทุกคนก็เน้นถึงยุทธศาสตร์ทางการทหารหรือไม่ก็ส่งผลต่อการเมืองและการทหาร

ภูมิรัฐศาสตร์ได้เข้ามาอยู่ในวงการเมื่อนักภูมิศาสตร์และมานุษยวิทยาชาวเยอรมัน นักภูมิศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้เสนอบทความเรื่อง The Geographical Pivot of History เสนอต่อสมาคมภูมิศาสตร์แห่งชาติที่กรุงลอนดอนเมื่อปี ค.ศ.1904 บทความนี้เป็นจุดเริ่มต้นของทฤษฎีดินแดนของแมคคินเดอร์ในอีก 15 ปีต่อมาถือว่าเป็นทฤษฎีที่สำคัญมากของวิชาภูมิศาสตร์ เป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการที่เยอรมันบุกเข้าไปในสหภาพโซเวียตในสงครามโลกครั้งที่ 2

2.2 แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์

ภูมิรัฐศาสตร์ หรือ คำว่า Geopolitics ในภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ ภูมิศาสตร์ในมิติของการเมือง โดย ภูมิรัฐศาสตร์ นั้นเป็นศาสตร์ที่นักการทหารและนักยุทธศาสตร์มีความจำเป็นต้องศึกษา เพราะจากอดีตที่ผ่านมาตั้งแต่มนุษยชาติได้เริ่มมีอารยธรรมและก่อสงครามสู้รบกัน ภูมิรัฐศาสตร์ ได้ถูกผนวกไว้ในแนวความคิดของการสู้รบด้วยเสมอ เพียงแต่การรวบรวมขึ้นเป็นศาสตร์เฉพาะนั้น เพิ่งเกิดมาในยุคที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์สมัยใหม่ (Modern Strategy) ในช่วงตอนปลายศตวรรษที่ 19 ดังที่อธิบายมาแล้ว

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2545) ได้ระบุถึงความแตกต่างระหว่างวิชาภูมิศาสตร์การเมือง กับ ภูมิรัฐศาสตร์ ว่า ภูมิศาสตร์การเมืองจะเป็นเรื่องการศึกษาที่เน้นไปในเรื่องของ การเมืองที่ปรากฏตามภูมิศาสตร์ ส่วนภูมิรัฐศาสตร์จะเป็นศาสตร์ที่เน้นการศึกษาถึงภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในปรากฏการณ์ทางการเมือง หรือกล่าวง่ายๆ คือ ภูมิศาสตร์การเมืองจะศึกษาภูมิศาสตร์เป็นหลัก รัฐศาสตร์เป็นรอง ส่วนวิชาภูมิรัฐศาสตร์จะศึกษาภูมิรัฐศาสตร์เป็นหลักภูมิศาสตร์เป็นรอง สำหรับ ทฤษฎีที่น่าสนใจในศาสตร์ภูมิรัฐศาสตร์ มีดังต่อไปนี้

2.2.1 ทฤษฎีดินแดนที่เป็นหัวใจ (Heart Land Theory) มีแนวความคิดว่าพื้นที่ทวีปยุโรปและแอฟริกามีความต่อเนื่องเป็นผืนเดียวกันและให้ชื่อว่า เกาะโลก (World Island) โดยเกาะโลกนี้มีจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง คือบริเวณดินแดนในแถบยูเรเชีย (Eurasia) (ทวีปเอเชียและยุโรปรวมกัน) และได้กำหนดบริเวณสำคัญที่เรียกว่า ดินแดนหัวใจ (Heartland) เริ่มจากทะเลบอลติกและทะเลดำในทางตะวันตกไปจนกระทั่งถึงเขตไซบีเรียในทางตะวันออก และทางเหนือเริ่มจากมหาสมุทรอาร์กติกลงจนถึงเทือกเขาหิมาลัยทางใต้ และรวมส่วนใหญ่ของที่ราบสูงอิหร่านทางตะวันตกเฉียงใต้และที่ราบสูงมองโกเลียทางตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณ ดินแดนหัวใจ นี้ กำลังทางเรือจะเข้าได้ยากมากและลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาล้อมรอบถือเป็นชัยภูมิที่ดี นอกจากนี้ยังสามารถเคลื่อนกำลังเข้าไปยึดครองยุโรปตะวันออกและตะวันตก สำหรับดินแดนหัวใจนั้นจะถูกล้อมด้วยทวีปยุโรปและเอเชีย มีประเทศ จีน อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ ล้อมรอบ เรียกดินแดนบริเวณนี้ว่า ดินแดนรูปวงเดือนริมใน (Inner Marginal Crescent) และดินแดนถัดมา คือ ทวีปแอฟริกา ออสเตรเลีย อเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ โดยเรียกบริเวณนี้ว่า ดินแดนรูปวงเดือนริมใน (Outer, Insular Crescent) นอกจากนี้ผู้เสนอทฤษฎีดังกล่าวเห็นว่า “ใครครองยุโรปตะวันออกผู้นั้นควบคุมใจโลก ผู้ใดควบคุมใจโลกได้ผู้นั้นควบคุมเกาะโลก และ ผู้ใดสามารถคุมเกาะโลกได้ผู้นั้นจะควบคุมโลก”

2.2.3 ทฤษฎีขอบดินแดน (Rimland Theory) มีมุมมองที่แตกต่างออกไปจากทฤษฎีดินแดนหัวใจ ในเรื่องการเมืองภูมิประเทศทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญ โดยเห็นว่าดินแดนที่อยู่ถัดดินแดนรูปวงเดือนริมในออกมา ทั้งนี้ไม่รวมตะวันออกกลาง ตะวันออกใกล้ ตะวันออกไกล และ

เอเชียอาคเนย์ต่างหากที่เป็นภูมิประเทศทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เพราะเป็นบริเวณกันชน (Buffer Zone) เรียกว่า “ขอบดินแดน” และทฤษฎียังเชื่อว่า “ผู้ใดสามารถควบคุมขอบดินแดนได้จะได้ครองยูเรเชีย ผู้ใดควบคุมยูเรเชียได้ผู้นั้นจะครองโลกในที่สุด” จากแนวคิดของทฤษฎีนี้ถูกนำเสนอมาเพื่อหักล้างกับแนวคิดของดินแดนหัวใจนั้นจะถูกครอบครองโดยสหภาพโซเวียตในขณะนั้นเป็นส่วนใหญ่ ทฤษฎีขอบดินแดนจึงมีอิทธิพลมากในการกำหนดยุทธศาสตร์ปิดล้อม (Containment Strategy) ของสหรัฐ ฯ ที่พยายามจะนำกำลังของตนไปไว้ยังประเทศที่อยู่บริเวณขอบดินแดน เช่น บริเวณคาบสมุทรเกาหลี ฟิลิปปินส์ ไทย กลุ่มประเทศที่อยู่ในสนธิสัญญานาโต้ ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันถึงแม้เรื่องของ ดินแดนหัวใจ และ ขอบดินแดนนั้นมีการกล่าวถึงน้อยลงเพราะสงครามเย็นที่ยุติลงพร้อมๆ กับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ทำให้สหรัฐอเมริกาเองกำลังจะก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจชาติเดียว (Unipolar) อย่างไรก็ตามเส้นทางก็ไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ ทั้งนี้เพราะการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วอย่างยิ่งยวด จนสามารถกล่าวได้ว่า มังกรกำลังจะตื่น นอกจากนี้ยังมีบทความจากนักวิชาการหลายคนที่น่าสนใจในลักษณะที่ว่า จีนกำลังก้าวขึ้นมาเทียบเคียงกับสหรัฐ ฯ ดังนั้นแนวความคิดในเรื่องของยุทธศาสตร์ปิดล้อม อาจจะเริ่มถูกนำมาปิดฝุ่นใหม่โดยขยับเขยื้อนจากสหภาพโซเวียตเดิมไปยังจีน

นอกจากปัจจัยทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่มีผลทำให้กระบวนการในการกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคง ยังคงมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลให้เกิดภัยคุกคามในรูปแบบใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เช่น การเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ส่งผลให้เกิดการดำเนินกิจการต่างๆ ข้ามชาติ (Transnational) เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ การกีดกันทางการค้า ฯลฯ หรือ การเกิดขึ้นของประชาสังคม (Civil Society) ที่ทำให้ความเป็นรัฐชาติ (State-Nation) ถูกท้าทายหรือการมีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นจำนวนมากทำให้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต หรือ การความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม (Clash of Civilization) ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งไปทั่วโลก หรือ เหล่านี้ล้วนแต่ประกอบกันเป็นแนวความคิดแบบก้าวข้ามพหุสมัยใหม่ (Postmodern) ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมากมายจนยากที่จะกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในแต่ละภาคส่วน

2.3 กรอบความคิดทางภูมิรัฐศาสตร์

ในช่วงทศวรรษ 1920 การศึกษาวิชาภูมิรัฐศาสตร์ได้อย่างเฟื่องฟูอย่างมากในประเทศเยอรมัน แต่ต่อมาการศึกษาวิชาการภูมิรัฐศาสตร์ในเยอรมันก็ถูกการเมืองเข้าแทรกแซงจนกระทั่งเป็นเครื่องมือไว้ใช้โฆษณาชวนเชื่อของพรรคนาซีในเยอรมัน ต่อมาในฟากสหรัฐอเมริกา นำโดย ดร.เฮนรี คิสซิงเจอร์ ผู้มีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูวิชาภูมิรัฐศาสตร์เมื่อเป็นศาสตราจารย์วิชาภูมิรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้นำเรื่องภูมิรัฐศาสตร์มาใช้ในเรื่องระหว่างประเทศกระทั่งเมื่อเข้าสู่ตำแหน่งบริหารทางการเมืองเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาจึงมีการผสมผสาน

แนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ของเยอรมันกับสหรัฐอเมริกาโดยนักภูมิรัฐศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาก็ให้ความสนใจในการพิจารณาแต่เฉพาะเรื่องระวางที่ (Space) ของรัฐที่ว่าได้ความสำคัญน้อยในเรื่องของอำนาจของรัฐ ในขณะที่นักภูมิรัฐศาสตร์ของเยอรมันให้ความสนใจในเรื่องของรัฐและอำนาจของรัฐมากกว่า

สำหรับประเทศไทยนั้น เคยได้รับอิทธิพลจากภูมิรัฐศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา เมื่อการศึกษาภูมิรัฐศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาได้เลื้อยไปช่วงหนึ่งก็พลอยทำให้การศึกษาภูมิรัฐศาสตร์ในประเทศไทยพลอยเสื่อมลงตามไปด้วย ดังสังเกตได้จากในปัจจุบันเยาวชนและคนไทยจะขาดแคลนความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์ การฟื้นฟูวิชาภูมิรัฐศาสตร์ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะแก้ข้อบกพร่องใหญ่ส่วนนี้ให้กับสังคมไทย โดยพื้นฐานวิชาภูมิศาสตร์นั้นเป็นหลักของการศึกษาวิชาการโดยทั่วไปโดยเฉพาะในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ซึ่งจะต้องศึกษาการปฏิสัมพันธ์ของภูมิต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องเรียนรู้คำจำกัดความของคำหลักๆ 3 คือ คือ

2.3.1 ระวางที่ (Space) วิชาภูมิศาสตร์ปัจจุบันเรียกอีกอย่างว่า ศาสตร์แห่งระวางที่ (Spatial Science) ซึ่งเริ่มจากตำแหน่ง (Position) โดยมี 4 มิติอยู่ในระวางที่ คือ

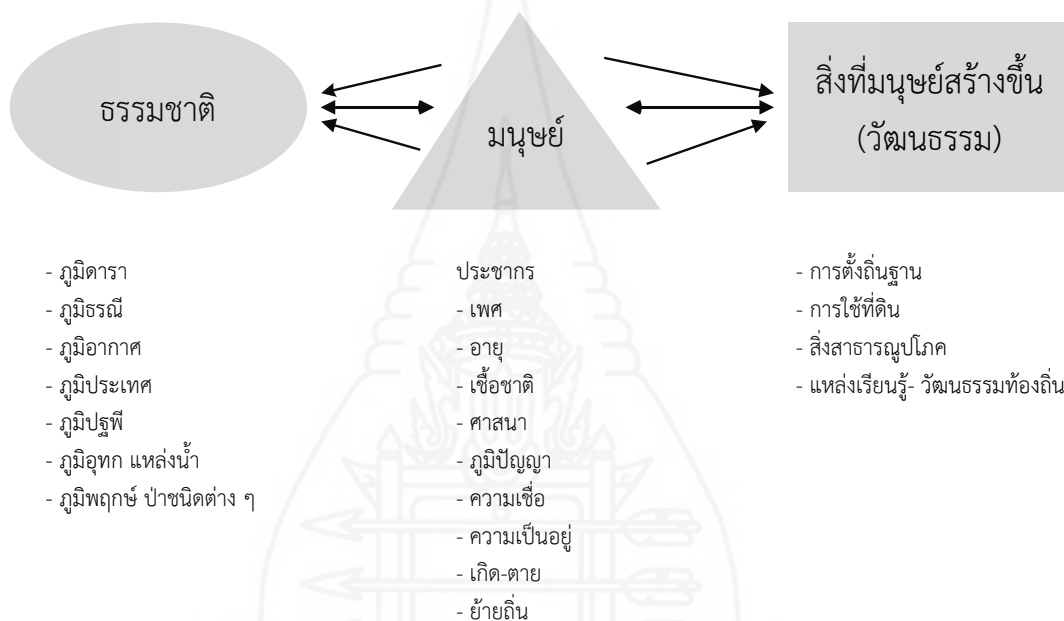
- 1) มิติที่หนึ่ง จากตำแหน่งที่หนึ่งกับอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งจะมีมิติของระยะทาง (Distance) กับทิศทาง (Direction)
- 2) มิติที่สอง คือ มี 3 ตำแหน่งขึ้นไปและระวางที่มีคุณสมบัติเป็นพื้นที่ (Area)
- 3) มิติที่สาม เมื่อตำแหน่งที่สี่ขึ้นไปและตำแหน่งหนึ่งหรือมากกว่านั้นอยู่ในแนวตั้งระวางที่จะมีคุณสมบัติเป็นปริมาตร (Volume)
- 4) มิติที่สี่ คือ มิติของเวลา (Time) ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นเรื่องของการเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เช่น ภูเขาอาจถูกกัดพัดกระโหลกเข้าไปหรือน้ำกัดเซาะจนเปลี่ยนรูปร่างลักษณะ

2.3.2 ภูมิศาสตร์ (Geography) ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ Geo - โลก และ Graphy - ภาพ แปลว่า ภาพของโลกที่มองเห็น ส่วนคำว่า ภูมิ เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเข้าใจก่อน เช่น คำว่า ภูมิอากาศ ถ้าแปลความกันก็คือ ภูมิอากาศ การอธิบายเรื่องของภูมิอากาศ (Climate) เป็นการนำเอาคุณสมบัติของอากาศทุกองค์ประกอบ (Element) มาร่วมกันเกิดเป็นภาพอากาศโดยรวมขึ้นมาอีกภาพหนึ่ง องค์ประกอบของอากาศคือ อุณหภูมิ ความกดอากาศ ลม ความชื้น น้ำ ไฟ เมฆ หมอก ทิศนวิสัยเมื่อเอามาพิจารณาร่วมกันได้เป็นภาพรวมของภูมิอากาศแบบต่างๆ ขึ้นมา เช่น ประเทศไทยมีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ฝนตกชุก ซึ่งเมื่อพิจารณาภูมิอากาศแบบนี้แล้วพบว่า ปากกอยู่โดยรอบโลกบริเวณใกล้เส้นศูนย์สูตร มีหลายประเทศทั้งทวีปเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาใต้ ที่มี

ภูมิอากาศเช่นเดียวกับประเทศไทย เราเรียกประเทศเหล่านั้นว่าอยู่ในเขตภูมิอากาศเดียวกัน คือ มีภูมิเหมือนกัน

ดังนั้นภาพรวมที่มองเป็น ภูมิ เมื่อเกิดขึ้นแล้วดูเหมือนว่ามีขอบเขตที่เป็นรูปร่างขึ้นมา มีคุณสมบัติภายในขอบเขตเหมือนกัน กัน และในภูมินั้นมีองค์ประกอบหลายๆ อย่างประกอบกัน

2.3.3 ปฏิสัมพันธ์ (Interrelation) ในโลกนี้มีปฏิสัมพันธ์จาก 2 สิ่งขึ้นไปสำหรับทางภูมิศาสตร์เราจะถูกถึงปฏิสัมพันธ์ของสิ่ง 3 สิ่ง คือ ธรรมชาติ มนุษย์ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

ภาพที่ 2.1 ฟังความคิดภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-Politics) คือ ภูมิศาสตร์การเมือง ภูมิศาสตร์ และการทหาร

ที่มา : โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2546)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

มีการกล่าวกันว่าสังคมนั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง แต่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นแนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมจึงอยู่ในสภาพที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยความหมายของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราพิจารณาในลักษณะของการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งๆ หนึ่งในเวลาต่างกัน การเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเวลา หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเราพิจารณาในแง่การเปรียบเทียบความแตกต่างของสังคมหนึ่งในเวลาที่ผ่านไป

3.1 ความหมายของสังคัม

3.1.1 ความหมายของสังคัม สังคัม คือ กลุ่มคนอย่างน้อยสองคนขึ้นไปมาอาศัยอยู่รวมกันในบริเวณหนึ่ง คนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์หรือการกระทำตอบโต้กันและกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความสัมพันธ์ทางตรง เช่น การพูดจาทักทาย การทำงานร่วมกัน การซื้อของขายของ และให้ความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นต้น (ดำรง ฐานดี, 2558)

3.1.2 การอยู่ร่วมของสังคัม สาเหตุที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคัมเพราะมีความจำเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ (ดำรง ฐานดี, 2558)

1) มนุษย์มีระยะเวลาแห่งการเป็นทารกยาวนาน และช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ในระยะเริ่มต้นของชีวิต ลักษณะดังนี้แตกต่างไปจากสัตว์อื่นๆ ความจำเป็นที่จะต้องมีการเลี้ยงดูทารกเป็นระยะเวลานานนี้เอง ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและสร้างแบบแผนความสัมพันธ์กันเป็นครอบครัวเป็นเพื่อนบ้าน และมีความสัมพันธ์กับคนในสังคัมอื่นๆ

2) มนุษย์มีความสามารถทางสมอง เพราะสามารถคิดค้นวิธีการควบคุมธรรมชาติเพื่อนำมาใช้ในการตอบสนองความต้องการ ให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีความสุข การควบคุมธรรมชาติจำเป็นต้องอาศัยการแบ่งงาน และความร่วมมือจากบุคคลอื่นเพื่อให้งานบรรลุผล เช่น การเพาะแสวงหาอาหาร การผลิตสิ่งของเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและการสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น งานเหล่านี้มนุษย์ไม่สามารถทำคนเดียวได้หมด จึงต้องอาศัยคนอื่นร่วมแรงร่วมใจกันจัดทำขึ้น ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันกับคนหลายๆ คน

3) มนุษย์มีความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมและจำเป็นต้องส่งผ่านวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นหลังให้ได้รับรู้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมเหล่านี้มีทั้งปัจจัยที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและเกี่ยวข้องกับความต้องการอื่นๆ

3.2 องค์ประกอบของสังคัม

สังคัมมนุษย์มีองค์ประกอบดังนี้ (ดำรง ฐานดี, 2558)

3.2.1 ประชากร จะต้องมียี่จำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สังคัมที่มีขนาดเล็กที่สุดก็คือครอบครัวที่มีพ่อ-แม่ หรือพ่อ-แม่-ลูก ในขณะที่ชุมชนหรือหมู่บ้านจะมีสมาชิกมากขึ้นจนเป็นอำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ ตลอดจนสังคัมโลกที่มีประชากรอาศัยอยู่ร่วมกันหลายพันล้านคน

3.2.2 ความสัมพันธ์ ประชากรหรือสมาชิกในสังคัมจะต้องมีความสัมพันธ์และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

3.2.3 พื้นที่หรืออาณาเขต ในความหมายทั่วไปนั้น คนในสังคัมจะอาศัยอยู่ในบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง พื้นที่อาจมีขนาดจำกัด ดังเช่น บริเวณบ้านของครอบครัวหนึ่งหรือบริเวณกว้างขวางเป็นอำเภอหรือจังหวัดในปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มนุษย์สามารถ

ติดต่อสื่อสารกันได้ โดยไม่ถูกต้องจำกัดพื้นที่ เช่น การสื่อสารกันระหว่างบุคคลทางอินเทอร์เน็ต ไม่ถูกจำกัดพื้นที่แต่คนสามารถติดต่อสัมพันธ์กัน

3.2.4 มีการจัดระเบียบทางสังคม การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมนั้น สมาชิกจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือบรรทัดฐาน (Social Norms) ทางสังคมที่ควบคุมตามตำแหน่งสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน บรรทัดฐานทางสังคมจะมีระบบเป็นแบบแผน และเป็นที่ยอมรับและเข้าใจกันของคนในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข หากสังคมไม่มีกฎเกณฑ์หรือคนไม่ปฏิบัติตามระเบียบของสังคมที่วางไว้ จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้น อาจนำไปสู่การขัดแย้งการแย่งชิง และการประหัตประหารกันก่อให้เกิดความระส่ำระสายและการล่มสลายของสังคมได้

3.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง รูปแบบของสังคม ระบบความสัมพันธ์และการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาท ระเบียบแบบแผน ค่านิยมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีระบบครอบครัวระบบการปกครองตลอดจนการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ ประชากรและเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะยึดถือความแตกต่างที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันในช่วงเวลาหนึ่งขององค์กรหนึ่งซึ่งคงอยู่ได้เช่น ในอดีตเกษตรกรไทยใช้แรงงานสัตว์ทำการเกษตร และเปลี่ยนแปลงมาใช้เครื่องจักรกลการเกษตรแทนแรงงานสัตว์ซึ่งจะเห็นว่าแม้เกษตรกรไทยเปลี่ยนแปลงการใช้แรงงานทำการเกษตรตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีของสังคมโลกแต่อชีพเกษตรกรรมของคนไทยยังคงอยู่ ไม่ได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นทั้งหมด จากความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสังคมเป็นเรื่องของคนส่วนมาก ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ และมีสัมพันธ์ภาพต่อกันและกัน ทำให้โครงสร้างทางสังคม อันรวมถึงการกระทำทางสังคม ปฏิสัมพันธ์บรรทัดฐาน และผลิตผลหรือสัญลักษณ์ของสังคมเปลี่ยนแปลง (ดำรง ฐานดี, 2558)

3.3.1 องค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีทั้งกระบวนการวางแผนไว้และไม่ได้วางแผน มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ตามปรากฏการณ์ของสังคมทั่วไปจะมีองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลง 6 ประการด้วยกันได้แก่

1) ลักษณะของการเปลี่ยนแปลง กล่าวถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินอยู่ เช่น การเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติพฤติกรรม ทศนคติกระบวนการปฏิสัมพันธ์โครงสร้างของอำนาจ อัตราของการผลิตภาพ และระบบชั้นทางสังคม

2) ระดับของการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ระดับบุคคลระดับกลุ่ม ระดับองค์การ สถาบันและการเปลี่ยนแปลงในสังคมทั้งหมด

3) ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง แสดงถึงช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงแต่ละรูปแบบ อาจหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้นหรือระยะยาว

4) ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่บ่งชี้ถึงการพัฒนาหรือความเสื่อม การก้าวหน้าหรือการถดถอย การเบี่ยงเบนขึ้น-ลงจากแนวเดิม

5) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่แสดงให้เห็นขนาดจำนวนและการผสมผสานของการเปลี่ยนแปลง

6) อัตราของการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงความเร็วหรือช้า การเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่อง มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือไม่มีระเบียบ

3.3.2 ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ย่อมเกิดจากมนุษย์เองส่วนหนึ่ง แต่ก่อนที่จะมีมนุษย์มีโลกก็มีการเปลี่ยนแปลงในจักรวาลมาก่อน และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่เคยหยุดนิ่ง ในส่วนของตัวมนุษย์นั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า อนิจจัง วัตตะสขารา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจัง เปรียบเช่นสรรพสิ่งทั้งโลก มนุษย์ย่อมจะมีการเปลี่ยนอยู่เสมอและฉับไต่ก็ฉับทันนั้น สังคมมนุษย์ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเหนือตัวมนุษย์ในลักษณะต่างๆ ดังกล่าวแล้วธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการรับรู้ของบุคคล ความกดดันจากภายนอก ความตึงเครียดภายในตลอดจนการถูกบังคับและปัจจัยทางวัฒนธรรมการเมืองเศรษฐกิจการประดิษฐ์คิดค้นระบบนิเวศและเทคโนโลยีปกติการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีลักษณะคล้ายกระบวนการความก้าวหน้าการวิวัฒนาการและการพัฒนาดังนี้

1) กระบวนการ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เช่น กระบวนการทางสังคมทำให้เกิดความร่วมมือ การปรับตัว และการกลมกลืนของวัฒนธรรมของกลุ่มคนเข้ากับสังคมส่วนใหญ่

2) ความก้าวหน้า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่บนพื้นฐานความพึงพอใจของแต่ละบุคคล เช่น บางสังคมอาจพึงพอใจในความก้าวหน้าที่มีตึกสูงๆ มีรถยนต์คันที่สวยงามหรือความเร็วสูงหรือความพึงพอใจกับการมีครอบครัวเล็กน่ารัก และมีความเป็นชนบท

3) การวิวัฒนาการ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งง่ายไปสู่สิ่งที่ยากขึ้นอันรวมถึงการวิวัฒนาการของสิ่งที่มีชีวิตต่างๆ

4) การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทางและการวางแผนไว้อย่างดี เช่น การพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับจะต้องมีการวางแผนที่ดีในการพัฒนาไปตามความต้องการของสังคม

3.3.3 ปฏิบัติการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมีทั้งปัจจัยตัวเร่งส่งเสริมสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังต่อไปนี้

- 1) สิ่งเร้าทางสังคมประกอบด้วย ความพอใจการติดต่อกับบุคคลอื่น ความคุ้นเคยกันที่มีตรรกะหรือขั้นของสังคม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการแข่งขัน
- 2) สิ่งเร้าทางจิตวิทยา ประกอบด้วย แรงจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสื่อสาร ทักษะที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง และอิทธิพลของบุคลิกภาพ
- 3) สิ่งเร้าทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การผสมผสานของวัฒนธรรม

3.4 กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเกิดและกระจายไปในระหว่างสมาชิก รวมถึงการกระจายไปสู่สังคมอื่นๆ ด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้ (สุวรรยา จันทศิริ, 2558)

3.4.1 การค้นพบ (Discovery) หมายถึง การที่สมาชิกรับรู้ร่วมกันในข้อเท็จจริงหรือรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันของสิ่งที่ทำการศึกษา นั้น เช่น การค้นพบแรงดึงดูดของโลก ค้นพบเทคโนโลยีแบบนาโน เป็นต้น การค้นพบจึงเป็นการสะสมความรู้ของมนุษยชาติ อย่างไรก็ตามการค้นพบจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อนมนุษย์ได้นำสิ่งที่ค้นพบนั้นไปปฏิบัติจริง เช่น การค้นพบว่า ชายกับหญิงมีสติปัญญาไม่ต่างกัน ย่อมเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายโดยให้สิทธิสตรีเพิ่มขึ้น และทำให้สถาบันสังคมทั้งปวงปรับสถานภาพและบทบาทสตรีทำให้เกิดความเสมอภาคกับชาย

3.4.2 การประดิษฐ์ (Invention) เป็นการประมวลสิ่งที่ค้นพบและสิ่งที่สังคมเคยนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่างๆ มาสร้างเป็นสิ่งใหม่ เช่น การประดิษฐ์รถยนต์ ย่อมเกิดจากการนำความรู้ในเรื่องระบบการเผาไหม้เป็นพลังงานขับเคลื่อน ระบบเกียร์ คลัช และสิ่งที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่มีผู้ค้นพบไว้แล้วมาประมวลเป็นการสร้างรถยนต์ การประดิษฐ์ จึงเกิดจากการสะสมสิ่งที่ค้นพบในอดีตมาสร้างเป็นสิ่งใหม่ ดังนั้น การประดิษฐ์จึงมิได้เกิดจากผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แต่เป็นผลจากการสะสมทางวัฒนธรรมของสังคม การประดิษฐ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งประดิษฐ์ที่เป็นวัตถุ (Material Inventions) หมายถึง วัสดุที่จับต้องสัมผัสได้ซึ่งเกิดจากสมาชิกในสังคมเป็นผู้สร้างและสมาชิกรับรู้ร่วมกันกับสิ่งประดิษฐ์ที่ไม่ใช่วัตถุ (Nonmaterial Inventions หรือ Social Inventions) ได้แก่ ระบบความคิด การสื่อความหมายด้วยระบบสัญลักษณ์ เช่น ภาษา ตัวอย่างของการประดิษฐ์ที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ปรัชญาความเชื่อ และค่านิยมทางสังคม การประดิษฐ์ย่อมประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ รูปทรง (Form) ส่วนประกอบของสิ่งประดิษฐ์ (Function) ประโยชน์ที่นำไปใช้ (Meaning) และหลักของสิ่งประดิษฐ์นั้น (Principle)

องค์ประกอบของการประดิษฐ์ทั้ง 4 ประการจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือนซึ่งแต่เดิมเป็นไม้และโลหะได้เปลี่ยนมาใช้พลาสติกเป็นส่วนประกอบแทน หรือการเพาะปลูกเพื่อการบริโภคในครัวเรือนได้เปลี่ยนเป้าหมายเป็นการเพาะปลูกเพื่อการอุตสาหกรรมและส่งออก (Meaning) การประดิษฐ์รถยนต์โดยใช้หลักการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงในการขับเคลื่อน ได้เปลี่ยนเป็นการใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ เป็นต้น

3.4.3 การแพร่กระจาย (Diffusion) เป็นกระบวนการสุดท้ายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งหมายถึงการกระจายทางวัฒนธรรมอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นและสิ่งประดิษฐ์จากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่งหรือจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง เช่น การแพร่กระจายสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบท การแพร่กระจายแนวคิดแบบประชาธิปไตยจากประเทศทางตะวันตก เป็นต้น

ดังนั้นสรุปได้ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีอยู่ 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการค้นพบ ด้วยการนำสิ่งค้นพบไปปฏิบัติจริง เป็นต้น กระบวนการประดิษฐ์ ด้วยการนำสิ่งที่มีและเป็นประโยชน์ในสังคมมาสร้างเป็นสิ่งใหม่ และกระบวนการแพร่กระจาย ด้วยการนำสิ่งที่ค้นพบหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่จากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง

3.5 ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

จากแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้น มีนักคิดหลายท่าน ได้กล่าวถึงสาเหตุหรือปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็สามารถสรุปได้ดังนี้

3.5.1 ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเกิดขึ้นด้วยตัวของมันเองหรือด้วยฝีมือมนุษย์เป็นผู้กระทำ ส่งผลให้มนุษย์ในสังคมต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดโดยการสร้างหรือคิดค้นสิ่งต่างๆ ขึ้นมาทดแทนธรรมชาติ การอพยพเคลื่อนย้ายประชากรหรือมีกิจกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นในสังคม เป็นต้น ในที่สุดก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมนุษย์ตามมา

3.5.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดโครงสร้างและการพัฒนาสังคมไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การจำหน่ายและการแบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึงระบบเศรษฐกิจและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคมโดยเฉพาะแบบแผนการผลิต (Mode of Production) ถือเป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบสังคมด้านอื่นๆ เช่น ระบบครอบครัว ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม การเมือง และกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ระบบเศรษฐกิจมีค่านิยม ทศนิยม และสภาพความเป็นอยู่อย่างไร ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจในระบบการผลิตเป็นสำคัญ

3.5.3 ปัจจัยทางประชากร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขนาดและคุณภาพของประชากร การเพิ่ม-ลดจำนวนประชากรการย้ายถิ่นรวมถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากรของชุมชน ทำให้สังคมต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามมา

3.5.4 ปัจจัยด้านการศึกษา การศึกษาเป็นตัวสนับสนุนให้คนในสังคมมีความรู้ ความคิด ทักษะ และทักษะในการพัฒนาตนเองและสังคม การมีเทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้น ทำให้คนต้องขวนขวายศึกษาเพิ่มเติมเพื่อการมีงานทำ ถือเป็นการนำบุคคลเข้าสู่ตลาดแรงงาน

3.5.5 ปัจจัยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อิทธิพลของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมการประดิษฐ์ คิดค้นทางวัฒนธรรมหรือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา รวมถึงการประดิษฐ์และค้นพบทางวิทยาศาสตร์ การประดิษฐ์ไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องจักรเพียงอย่างเดียว อาจเป็นกฎหมาย ศาสนา หรือศิลปะในด้านใดด้านหนึ่งก็ได้ เกลάνี่มีอิทธิพลอย่างมากต่อวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมและสังคม ทำให้สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและในทุกๆ ด้านทั้งวัฒนธรรมด้านวัตถุและไม่ใช่วัตถุ

3.5.6 ปัจจัยวิกฤตการณ์ในสังคม การเกิดความวุ่นวายและความยุ่งยากในสังคมมีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ฯลฯ รวมถึงปัจจัยทางการเมือง การเกิดภาวะสงครามและอิทธิพลของผู้นำในสังคมด้วย

3.5.7 ความสัมพันธ์ใกล้ชิดและการติดต่อกับวัฒนธรรมอื่นโดยตรง การที่บุคคลในสังคมมีการติดต่อกับบุคคลหรือสังคมภายนอก ส่งผลให้มีโอกาสที่จะถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน ในที่สุดเกิดการกลืนกลายและผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ในสังคม

จากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าแต่ละปัจจัยต่างมีความสำคัญและอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การวิเคราะห์สาเหตุหรือปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะยึดเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งหรือสรุปว่าปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมีความสำคัญมากที่สุดนั้นไม่สามารถอธิบายได้ถูกต้องทั้งหมดเพราะปัจจัยดังกล่าวล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหมด (วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2553)

3.6 ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยทั่วไปชี้ให้เห็นรูปแบบของการเปลี่ยนแปลง มิติของการเปลี่ยนแปลง วิธีการของสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนอกจากนี้ยังทำให้ทราบว่าปรากฏการณ์ทางสังคมแต่ละอย่างมีความแตกต่างกันอย่างไร โดยทั่วไปแล้วรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมประกอบด้วย การวิวัฒนาการ การปฏิวัติการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม การ

พัฒนาให้ทันสมัยการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมการพัฒนาเป็นการเมือง และการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ ดังนี้

3.6.1 การวิวัฒนาการและการปฏิวัติ การวิวัฒนาการ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแบบค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอนของอารยธรรมหรือความเจริญรุ่งเรืองของมนุษย์มีความชอบธรรมถูกต้องตามแบบแผนและกฎหมายไม่มีความรุนแรงมีทิศทางที่ยอมรับของสังคมการวิวัฒนาการมาจากความอ่อนแอ หรือความแข็งแรงของสถาบันสังคม นักวิชาการด้านวิวัฒนาการเชื่อว่าวิวัฒนาการทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในโลก โดยการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบง่าย ๆ มาเป็นสังคมที่ซับซ้อนขึ้นจากลักษณะที่เป็นแบบอย่างเดียวกันมาเป็นแบบหลายอย่างผสมอยู่ ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยโดยการวิวัฒนาการมีอยู่ทั่วไปทั้งด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติการเกษตรการศึกษาและการแพทย์ ที่เห็นเด่นชัดคือ ด้านการเกษตรของประเทศไทยเริ่มต้นการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมตั้งแต่ยุคก่อนสมัยกรุงสุโขทัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นทำการเกษตรโดยใช้แรงงานสัตว์ทำการผลิตแบบยังชีพเป็นส่วนมากทำการเกษตรเพื่อการค้าบ้างเล็กน้อย ตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา มีการส่งเสริมให้ทำการเกษตรแผนใหม่ ใช้เทคโนโลยีต่างๆมากขึ้นเน้นทำการเกษตรเพื่อการค้าและอุตสาหกรรมวิวัฒนาการการเกษตรของประเทศไทยตั้งแต่การเกษตรแบบดั้งเดิมมาจนถึงการเกษตรแผนใหม่ใช้เวลาประมาณ 700 ปี แต่วิวัฒนาการดังกล่าวก็ทำให้วิถีความเป็นไปเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยจึงทำให้เห็นภาพความเป็นอยู่เมื่อครั้งอดีตแตกต่างไปอย่างชัดเจนเมื่อเทียบกับวิถีความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

3.6.2 การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม หรือการผสมผสานกลมกลืนกับทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการติดต่อรับวัฒนธรรมหนึ่งที่มีอิทธิพลต่ออีกรัฐวัฒนธรรมหนึ่ง ทำให้วัฒนธรรมทั้งสองมีความคล้ายคลึงกัน และมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมทั้งสอง การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมอาจเริ่มตั้งแต่การยอมรับภาษาที่เป็นวิชาการมาใช้จนถึงการรับวัฒนธรรมอื่นและระบบสังคมทั้งหมด อาจเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไปหรือเป็นกระบวนการที่เร็วโดยมีอิทธิพลการเมืองภายนอกเนื่องจากความไม่พอใจของเดิมที่มีอยู่ลักษณะเด่นของการติดต่อกันของสังคมและวัฒนธรรมมีดังต่อไปนี้

- 1) เกิดจากจักรวรรดินิยมการค้าอาณานิคมและการเข้าปกครองสังคมอื่นโดยทางอ้อมแล้วนำวัฒนธรรมไปถ่ายทอด
- 2) การสงคราม การเข้ายึดครองของทหารและเข้าครอบครอง
- 3) การเผยแพร่ศาสนา เป็นการแผ่อำนาจทางศาสนจักร และนำวัฒนธรรมอื่นๆไปเผยแพร่ด้วย

4) การอพยพ การโยกย้ายถิ่นของประชาชนทั้งส่วนบุคคลและเป็นกลุ่ม นอกจากนี้อาจเกิดจากการค้าขายการท่องเที่ยวการศึกษาการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในสังคมอื่น และการติดต่อทางการทูต ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวจะทำหน้าที่ถ่ายทอดการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขึ้นในสังคม

3.6.3 การพัฒนาเป็นอุตสาหกรรม หรือการเป็นอุตสาหกรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมหรือการค้าไปสู่สังคมอุตสาหกรรมมีการพัฒนาระบบโรงงาน อุตสาหกรรมมีการใช้เครื่องจักรกลในโรงงานอุตสาหกรรม อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเศรษฐกิจและองค์การที่สอดคล้องกับการเป็นอุตสาหกรรม และทำให้มีความทันสมัย การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการพัฒนา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม ศาสนา การศึกษา และองค์การต่างๆ นอกจากนี้การเป็นอุตสาหกรรมอาจประเมินได้จากระดับความซับซ้อนของสภาพแรงงานการพัฒนาเทคโนโลยีความทันสมัยของวิชาชีพ วิชาการ และบุคลากร ด้านบริหารจัดการ ความชำนาญเฉพาะด้าน การผลิตและการบริหารที่ทันสมัย รูปแบบการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร เช่น อัตราการเกิด การตายจะลดลงมีการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงสถาบันครอบครัวจากครอบครัวจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวลดน้อยลง คนในสังคมมีความทันสมัยมีการศึกษา มีการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางสื่อสารมวลชน จะเห็นว่าการอุตสาหกรรมนั้นมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมาก

3.6.4 การพัฒนาเป็นเมือง หมายถึงการทำให้สังคมชุมชนมีความเจริญก้าวหน้า เป็นศูนย์กลางการบริหารมีเศรษฐกิจดีคนมีการศึกษาเฉลี่ยพลาลักษณะของการพัฒนาเป็นเมืองจะประมาณจากสัดส่วนของประชากรที่อยู่อาศัยในตัวเมืองหรือมหานครปกติการพัฒนาเป็นเมืองจะประกอบด้วยความเป็นสมัยใหม่และการเป็นอุตสาหกรรมเสมอเพื่อจะเป็นแหล่งจ้างแรงงานมากขึ้น ปรากฏการณ์การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในสังคมไทยมีตัวอย่างเป็นจำนวนมากเช่น

1) การยอมรับเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ เช่นรถไถไถไร่ นา เครื่องปลูกพืชเครื่องมือปราบศัตรูพืช เครื่องเก็บเกี่ยว และเครื่องนวด

2) การรับวัฒนธรรมวันปีใหม่สากล เทศกาลวันแห่งความรักการไหว้บรรพบุรุษ การบริโภคอาหารจานด่วนของทางยุโรปและอเมริกา ตลอดจนวัฒนธรรมการสันทนาการ การเดินร่ำ การกีฬาบอลล์ เป็นต้น

3) การรับวัฒนธรรมการแต่งกายการแต่งกายของวัยรุ่นเช่นผู้หญิงนุ่งกระโปรงสั้นสวมเสื้อชาลอยสูง เจาะสะดือ และผู้ชายประดับตุ้มหูตลอดจนการแต่งกายด้วยชุดสากล

4) การรับวัฒนธรรมด้านภาษา นักวิชาการและผู้มีการศึกษาทั่วไปนิยมพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น พจนานุกรมไทยบรรจุภาษาอังกฤษที่เป็นศัพท์วิชาการหรือศัพท์เฉพาะมากขึ้นกว่าของเดิมมาก

3.6.5 การพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งดั้งเดิมหรือสังคมที่ไม่เจริญไปสู่การใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า มีความมั่นคง การเป็นสมัยใหม่จะหมายรวมถึงการเป็นสังคมอุตสาหกรรม การเป็นสังคมเมือง และความเป็นราชการ ซึ่งส่วนมากจะนึกถึงการเลียนแบบการพยายามที่จะพัฒนาให้ก้าวหน้าและการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ทั้งในด้านการผลิต และการยอมรับเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตกไปสู่ประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนั้น พื้นฐานของการทำให้เกิดความทันสมัยซึ่งขึ้นอยู่กับการสื่อสารและการติดต่อกันระหว่างวัฒนธรรมและสังคมต่างๆ การเจริญทางอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การเป็นสมัยใหม่ได้ สำหรับปรากฏการณ์ความเป็นสมัยใหม่ในสังคมไทย จะสังเกตเห็นว่าปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่เป็นคนสมัยใหม่มากขึ้น อาทิเป็นคนมีประสิทธิภาพ ขยันตรงต่อเวลาประหยัดยอมรับประสบการณ์และความคิดใหม่ ใจกว้าง มีความยืดหยุ่น มีความเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเอง มีความเสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวและพอใจในตนเอง สำหรับในระดับหน่วยงานจะพบว่าบางหน่วยงานมีบุคลากรที่ใจกว้างมีจิตใจเป็นผู้ให้บริการ ความคิดริเริ่มองค์การมีเครื่องใช้ในสำนักงานสมัยใหม่ความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจแก่สังคม นอกจากนี้ยังพบว่าในระยะหลังจากประเทศไทยประสบผลสำเร็จใน การพัฒนาเศรษฐกิจระดับหนึ่งแล้ว ประชาชนย้ายถิ่นจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง หรือประกอบอาชีพอุตสาหกรรมและบริการมีการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ เพิ่มขึ้นโดยการสร้างหมู่บ้านจัดสรร ลักษณะต่างๆ รอบๆ เมืองใหญ่ เป็นจำนวนมากมีโครงสร้างพื้นฐานเช่น ไฟฟ้าประปา ถนนการสื่อสารด้านโทรศัพท์การ สันทนาการ ด้วยรายการวิทยุโทรทัศน์รายการโทรทัศน์ตามสายประชาชน มีความเป็นสมัยใหม่เพิ่มขึ้น ได้รับการศึกษาสูงการสาธารณสุขดีขึ้นในสังคมแบบเปิดและบริโกลการสนเทศจากสื่อต่างๆ เพิ่มขึ้นทำให้ สัดส่วนคนอยู่ในชนบทลดลงและจำนวนคนอยู่ในเมืองเพิ่มขึ้นอย่างไรก็ตามการพัฒนาเป็นเมืองบางแห่งก็ มีปัญหา เนื่องจากการวางแผนไม่ค่อยดีการสร้างสาธารณูปโภคไม่ทันกับการขยายตัวของเมือง

โดยสรุป ปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและที่มาของปรากฏการณ์มีหลายรูปแบบ ทั้งในการวิวัฒนาการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมแบบค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอนของอารยธรรมมีความชอบธรรมถูกต้องตามแบบแผนและกฎหมายซึ่งแตกต่างจากการปฏิวัติที่เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและผิดจากสังคมเดิมต้องสร้างระเบียบสังคมใหม่การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นกระบวนการติดต่อรับ

วัฒนธรรมหนึ่งที่มีอิทธิพลต่ออีกวัฒนธรรมหนึ่ง ทำให้วัฒนธรรมทั้งสองมีความคล้ายคลึงกัน และมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทั้งสองวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการพัฒนาให้ทันสมัย การพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมและการพัฒนาเป็นเมือง ซึ่งจะทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าประชาชนได้รับการศึกษามีความทันสมัยเศรษฐกิจดีซึ่งจะพบปรากฏการณ์อันเนื่องมาจากสาเหตุการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ในลักษณะต่างๆ กัน

4. การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มและกระบวนการทางการเมือง

การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มและกระบวนการทางการเมือง เป็นแนวทางการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองซึ่งผลของการศึกษาจะทำให้ช่วยเพิ่มความชัดเจนในสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง สำหรับองค์ประกอบที่ใช้สำหรับการศึกษาคือ การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มและการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง

4.1 การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่ม

การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มต่างๆ ในระบบการเมือง คือ การศึกษากลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง อันหมายถึงกลุ่มพฤติกรรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์หรือเพื่อบรรลุถึงจุดหมายปลายทางบางอย่างโดยผ่านกระบวนการทางการเมืองและพยายามมีอิทธิพลเหนือกระบวนการตัดสินใจหรือการวางนโยบายของสถาบันรัฐบาล ดังนั้นการเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองจึงเกิดขึ้นจากการที่กลุ่มผลประโยชน์ธรรมดาได้ไปดำเนินกิจกรรมหรือมีพฤติกรรมทางการเมือง เช่น การเรียกร้องหรือการสนับสนุนต่อสถาบันการเมืองนั่นเอง ผู้วิจัยทางรัฐศาสตร์มักจะมีความเชื่อว่าถ้าหากเราสามารถเข้าใจกิจกรรมของกลุ่มและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ได้แล้วเราก็จะเข้าใจเรื่องของการเมืองและยังสามารถอธิบายตลอดจนวิเคราะห์ระบบการเมืองได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นนักทฤษฎีกลุ่มเหล่านี้จึงมีความเห็นว่า ประการแรก กลุ่มมีความสำคัญในระบบการเมือง และประการที่สอง ทฤษฎีกลุ่มมีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจทางการเมือง

ทั้งนี้ในสังคมประชาธิปไตย การเกิดขึ้น ดำรงอยู่และแสดงบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์มีความสำคัญต่อคุณภาพของระบบการเมือง เมื่อการเมืองคือการแข่งขัน การแข่งขันเพื่อให้ได้อำนาจและใช้อำนาจนั้นในการจัดสรรผลประโยชน์ในสังคม กลุ่มผลประโยชน์จึงมีบทบาท หน้าที่ในการถ่วงดุลรัฐบาลไม่ให้ผลประโยชน์ไปตกอยู่ในกำมือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือบางกลุ่มด้วยการเรียกร้อง กดดันให้รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มตนด้วย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของอาเธอร์ เบนต์ลีย์ (Arthur Bentley) ซึ่งอธิบายว่า ปรากฏการณ์กลุ่มคือปรากฏการณ์สำคัญทางการเมือง เพราะกลุ่มนั้นเป็นเสมือนแกนสำคัญของสังคมการเมือง

ทั้งหลายในระบบประชาธิปไตย ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าอาจเป็นเพราะกิจกรรมหรือพฤติกรรมทางการเมืองทั้งหลายนั้นคนๆ เดียวมักจะทำให้สัมฤทธิ์ผลได้ยากหรืออาจจะทำไม่ได้เลย แต่ถ้าเมื่อคนใดได้รวมกลุ่มกันแล้วมักจะทำให้เกิดพลังและพลังนี้เองที่จะทำให้กิจกรรมหรือพฤติกรรมทางการเมืองทั้งหลายสัมฤทธิ์ผลในที่สุด อย่างไรก็ตามเดวิด ทรูแมน (David B. Truman) แม้จะเห็นความสำคัญของพฤติกรรมกลุ่มแต่ก็ยังเชื่อว่าไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้ทั้งหมดอันเป็นผลมาจากความสำคัญของระดับปัจเจกบุคคลแต่เปลี่ยนบทบาทไปตามกลุ่มที่เขาสังกัดอยู่หลายๆ กลุ่มเพราะแต่ละคนนั้นอาจจะสังกัดอยู่ในกลุ่มหลายกลุ่ม เช่น อาจสังกัดอยู่ทั้งในกลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา และกลุ่มการเมือง ในคราวเดียวกัน เป็นต้น ดังนั้นบทบาทย่อมเปลี่ยนไปตามบทบาทของกลุ่มที่คนๆ นั้นสังกัดอยู่ตามแนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualists) รวมทั้งทรูแมนเห็นว่าถ้าเพียงแต่การเรียกร้องผลประโยชน์ซึ่งกันและกันก็ยังไม่ถือว่าเป็นพฤติกรรมทางการเมือง แต่ถ้ากลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ไปเรียกร้องเข้ากับสถาบันรัฐบาลเมื่อไร กลุ่มเหล่านี้ก็จะกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง (Political Interest Group) ขึ้นมาทันที เพราะกลุ่มได้ดำเนินการพยายามที่จะเข้าไปมีอิทธิพลเหนือนโยบายและการกระทำของรัฐโดยผ่านกระบวนการทางการเมือง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มจะดำเนินการทางการเมืองก็ต่อเมื่อผู้นำหรือสมาชิกของกลุ่มเห็นว่านโยบายหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของรัฐมีผลกระทบต่อผลประโยชน์กลุ่มหรืออุดมการณ์ของกลุ่มเป็นสำคัญ นอกเหนือจากแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ที่มองพฤติกรรมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มของเบนที่ลึกับทรูแมนแล้ว ยังมีนักทฤษฎีกลุ่มได้เสนอแนวคิดในการมองปัญหาด้านต่างๆ ของกลุ่มไว้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการอธิบายถึงฐานะและบทบาทของกลุ่มในสังคมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประโชชน์กับรัฐและรัฐบาล การควบคุมและการจำกัดอิทธิพลของกลุ่มอันมีผลกระทบต่อสาธารณะประโยชน์หรือผลประโยชน์ของชุมชน วัฒนธรรมและประเพณีในการจัดตั้งกลุ่ม ตลอดจนแรงจูงใจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลเข้าเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วมก่อตั้งกลุ่มต่างๆ ทำให้นักวิชาการได้พยายามรวบรวมและแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ด้วยเกณฑ์ต่างๆ ดังเช่น อัลมอนด์ เพาเวลล์ สตรอมและดอลตัน (Almond, Powell, Strom and Dalton) ได้แบ่งกลุ่มผลประโยชน์โดยใช้เกณฑ์ด้านลักษณะของการจัดตั้งกลุ่ม อีธริดจ์และแฮนเดลแมน (Ethridge and Handelman) ได้แบ่งกลุ่มผลประโยชน์โดยใช้เกณฑ์ด้านผลประโยชน์ที่กลุ่มวางเป้าหมายไว้ เป็นต้น ทั้งนี้การมีความหลากหลายด้านบทบาทของกลุ่มเช่นนี้ก็ล้วนเป็นบทบาทกลุ่มในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งแม็กสตัดท์ (Magstadt) ได้กล่าวว่ากลุ่มผลประโยชน์เป็นส่วนหนึ่งของการเมืองในระบบประชาธิปไตย เพราะเหตุผลดังนี้

1) ประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองการปกครองที่ปกป้องสิทธิ เสรีภาพของบุคคล ซึ่งรวมถึงเสรีภาพในการแสดงออกและการรวมกลุ่ม ดังนั้น กลุ่มผลประโยชน์ไม่เพียงเป็นส่วนสำคัญแต่ยังเป็นผลลัพธ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ของสังคมประชาธิปไตย

2) สังคมประชาธิปไตยมีความสลับซับซ้อนในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมากกว่าสังคมเผด็จการ ด้วยเหตุนี้คุณลักษณะของระบอบประชาธิปไตยจึงก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย ทั้งการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จากสิทธิ เสรีภาพที่ระบอบการเมืองนี้เปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงออกถึงความคิดเห็นและความต้องการของตน

3) กลุ่มผลประโยชน์เกิดและเติบโตในสังคมประชาธิปไตย เพราะรัฐบาลเป็นผู้กระจายผลประโยชน์แก่สังคม การสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่สังคมของรัฐบาลในด้านต่างๆ จึงมีส่วนต่อการก่อเกิดของกลุ่มผลประโยชน์ในด้านต่างๆ ตามมาด้วย

4.2 การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง

การศึกษากระบวนการทางการเมือง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนในการดำเนินการหรือการประกอบกิจกรรมใดๆ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเป็นปรากฏการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเป็นกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องกันในลักษณะของการเคลื่อนไหวเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นเมื่อพูดถึงกระบวนการทางการเมืองจึงน่าจะหมายถึงกิจกรรมของบุคคลกลุ่มต่างๆ ทั้งในและนอกระบบการเมือง ที่พยายามแข่งขันหรือต่อสู้กันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรืออิทธิพลและใช้อำนาจหรืออิทธิพลที่ได้มาไปในการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม ขณะเดียวกันก็พยายามพัฒนาขยายอำนาจหรืออิทธิพลที่ได้มา ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มตน ดังนั้นกระบวนการทางการเมืองคือเรื่องของอำนาจ เป็นกระบวนการต่อสู้แข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลดังที่กล่าวมาแล้ว และนอกจากนี้ทฤษฎีศาสตร์ต้องการศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองที่มีลักษณะของอาร์เธอร์ เบนท์ลีย์ ที่ว่ากระบวนการทางการเมืองโดยหลักการแล้วเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่างๆ ทางการเมืองการปกครองกับกลุ่มทางสังคม ซึ่งทัศนะดังกล่าวถือว่ากระบวนการทางการเมืองเป็นกิจกรรมของกลุ่มประเภทต่างๆ ทั้งในและนอกระบบการเมือง ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในระดับกว้างจึงมุ่งไปในเรื่องของกระบวนการเลือกตั้ง กระบวนการนิติบัญญัติ กระบวนการบริหาร กระบวนการตุลาการ (ยุติธรรม) หรืออีกนัยหนึ่งคือ กระบวนการในการเข้าสู่อำนาจ การใช้อำนาจ ตลอดจนการตรวจสอบอำนาจเป็นต้น และในบางครั้งมุ่งไปในเรื่องของกระบวนการปฏิบัติที่รุนแรงและกระบวนการในการทำสงคราม แต่ในระดับลึกจะมุ่งไปในเรื่องของกระบวนการที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า กลุ่มกับกระบวนการทางการเมืองนั้นเป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกันหรืออีกนัยหนึ่ง คือ กลุ่มได้กลายเป็นตัวแสดงทางการเมืองตัวสำคัญ อัน

ส่งผลให้การเมืองมีลักษณะเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลาและกลายเป็นประเด็นศึกษาวิจัยที่ทำให้ผู้ศึกษามองเห็นภาพที่แท้จริงและเข้าใจระบบการเมืองได้ดียิ่งขึ้น

5. ประวัติและการเปลี่ยนแปลงอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5.1 ประวัติความเป็นมา

จากการสืบค้นประวัติหมู่บ้านของสภาวัฒนธรรมอำเภอปาย (2548) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านตำบลเวียงใต้ไว้ว่า เมื่อปี พ.ศ.2350 มีพวกไทใหญ่ได้พากันหนีภัยมาจากเมืองป๋น เมืองนาย เมืองแสนหวี เมืองเชียงตุง เมืองกลางเครือ และเมืองด้างยาน มีพวกพม่า มอญ มาด้วย บางครอบครัวเลยเข้าไปอยู่เชียงใหม่ ลาปูน ลำปาง แพร่ น่าน เมื่อมาถึงบ้านดอน (ปัจจุบันคือตำบลเวียงเหนือ) จึงตกลงตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นี่ และยกขุนส่างปายขึ้นเป็นพ่อเมือง และต่อมา พ.ศ. 2375 สมัยพระเจ้ามโหตรประเทศ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้ส่งเจ้าแก้วเมืองมา (พระญาติ) ออกสำรวจชายแดนทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของจังหวัดเชียงใหม่ และออกมากล่องช้างไว้ใช้ในงานราชการ เมื่อมาถึงเมืองปาย ก็พบขุนส่างซอหรือส่างซอน เจ้าแก้วแนะนำให้ขุนส่างซอ หรือพะก่าซอ ย้ายเมืองมาตั้งทางฝั่งขวาหรือทางตกแม่น้ำปาย เพราะเป็นที่ราบกว้างขวางเหมาะแก่การเพาะปลูก จะวางผังเมืองก็สวย (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งตำบลเวียงใต้)

ต่อมาเมื่อพะก่าซอผู้เป็นพ่อเมืองได้ถึงพิราลัยไป ผู้เป็นบุตรคือพะก่ากันั้นะขึ้นปกครองบ้านเมืองแทน ในปี พ.ศ.2427 จึงได้สร้างเวียงใหม่ขึ้น และแบ่งราษฎรที่มีฐานะดี มีฝีมือในเชิงฟันดาบ จากฝั่งซ้ายเวียงเก่า (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งตำบลเวียงเหนือ) มาตั้งบ้านเรือนที่เวียงใหม่เรียกว่า “เวียงใต้” จากนั้น พะก่ากันั้นะ พ่อเมืองก็ได้สถาปนาขึ้นเป็น พระดำรงราษฎร์เสมา ได้ปรับปรุงบ้านเวียงใต้ มีการจัดทำถนนหนทางเป็นถนนใหญ่ 4 สาย มีรูปรางเป็นตาราง มีตรอกมีซอยสวยงามมาก และสร้างหอ เรียกว่า “หอเจ้าฟ้า” (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอปาย) ตลอดจนการจัดแบ่งหมู่บ้านขึ้นเรียกว่า “ป๊อก” ข่าว่าการสร้างเวียงใหม่ได้ขยายไปทั่วทุกแห่ง ชาวไทใหญ่ ชาวพื้นเมือง ตลอดจนบรรดาเชื้อเจ้าไทใหญ่บางส่วนได้มีการอพยพจากเมืองป๋น เชียงตุง เชียงดุงมาสมทบกับพี่น้องที่มาจากเมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองพร้าวและบ้านป่าขามหลวงเชียงใหม่ เมื่อมาแล้วก็จัดแบ่งเป็นหมู่บ้านขึ้นเพื่อให้่ายต่อการปกครอง โดยพวกที่มาจากเมืองพร้าวก็ให้มาตั้งเป็นหมู่บ้านที่ 1 ป๊อกเมืองพร้าว (เมืองพร้าว) ซึ่งได้รวมกับป๊อกที่มาจากเชียงตุง (เชียงตุง) ในเวลาต่อมาพวกที่มาจากเมืองแพร่ รวมกันเนื่องจากมีการทำอุตสาหกรรมหม้อขาย จึงเรียกว่า ป๊อกเจ้าหม้อ หมู่ที่ 2 พวกที่มาจากบ้านป่าขามหลวงเชียงใหม่ เรียกเป็นป๊อกป่าขาม หมู่ที่ 3 พวกที่มาจากเมืองน่าน เรียก ป๊อกเมืองน่าน หมู่ที่ 4 (ปัจจุบันคือ บ้านเมืองแพร่) หลังจากนั้นได้มีผู้คนอพยพเข้ามาเรื่อยๆ ส่วนใหญ่มาจากแม่ฮ่องสอน

ขยายออกไปรวมกันเป็นหมู่ที่ 5 บ้านน้ำฮู ซึ่งห่างจากตัวอำเภอ 3 กิโลเมตร และ หมู่ที่ 6 บ้านห้วยปู ซึ่งเดิมเป็นหมู่บ้านของตำบลแม่नादेิง

5.2 ลักษณะทางกายภาพ

ในปัจจุบัน (พ.ศ.2559) อำเภอปาย มีพื้นที่อยู่ในความดูแล 2,244.7 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 ตำบล 65 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ตำบลเวียงใต้ จำนวน 8 หมู่บ้าน ตำบลเวียงเหนือ จำนวน 10 หมู่บ้าน ตำบลแม่नादेิง จำนวน 11 หมู่บ้าน ตำบลแม่ฮี้ จำนวน 6 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งยาง จำนวน 12 หมู่บ้าน ตำบลเมืองแปง จำนวน 8 หมู่บ้าน และตำบลโป่งสา จำนวน 7 หมู่บ้าน และอำเภอปายมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เมืองป๋น จังหวัดตองยี รัฐฉาน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอเวียงแหง อำเภอเชียงดาว อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอสะเมิง และอำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเมือง แม่ฮ่องสอน อำเภอปางมะผ้า

5.3 ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอปายอยู่ในเขตติดต่อระหว่างเทือกเขาแดนลาวทางทิศเหนือ และเทือกเขาถนนธงชัยทางทิศตะวันออกและทิศใต้ ระบบนิเวศป่าซึ่งอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ ปัจจุบันได้ถูกทำลายอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยค้าไม้สัก (เริ่มต้นประมาณ พ.ศ. 2420) จนกระทั่งถึงสมัยปิดป่า (พ.ศ. 2532) แต่ยังมีกรอนุรักษ์ป่าจนถึงปัจจุบัน

อำเภอปายตั้งอยู่บนความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 470 เมตร ถึง 2,005 เมตร ทำให้เกิดป่าสนเขา ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าเต็งรังแล้ง ที่ราบลุ่มแคบๆ ของแม่น้ำของแม่น้ำปาย ลำห้วยเล็กๆ ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 470 เมตร ถึง 650 เมตร จึงเป็นแหล่งเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ในฤดูมรสุม

เนื่องจากภูมิประเทศมีความสูงอยู่ในเขตรบบนิเวศป่าและภูเขา จึงทำให้ปายมีอากาศหนาวเย็นในฤดูหนาว แต่ในฤดูร้อนในปัจจุบันนี้อากาศค่อนข้างร้อน เพราะปายตั้งอยู่ในหุบเขา และระบบนิเวศป่าถูกบุกรุกทำลาย

5.4 ประชากร

ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอปาย ที่ว่าการอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระบุจำนวนประชากรเมื่อเดือนกันยายน 2559 ไว้จำนวนทั้งสิ้น 37,630 คน จำนวน 13,183 หลังคาเรือน แยกเป็น เพศชาย จำนวน 19,456 คน และเพศหญิง จำนวน 18,171 คน โดยมีรายละเอียดจำแนกเป็นรายตำบลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 จำนวนครัวเรือนและประชากรชายและหญิงในอำเภอปาย จำแนกรายตำบล

ตำบล	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
เวียงใต้	2,496	5,117	4,603	9,720
เวียงเหนือ	1,874	2,517	2,327	4,844
แม่นาเติง	2,955	3,755	3,582	7,337
แม่ฮี้	1,730	1,815	1,721	3,536
ทุ่งยาว	2,004	2,491	2,363	4,854
เมืองแปง	1,155	2,068	2,025	4,093
โป่งสา	969	1,696	1,550	3,246
รวม	13,183	19,456	18,171	37,630

ที่มา : สำนักทะเบียนอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (2559)

5.5 โครงสร้างพื้นฐาน

5.5.1 ด้านการคมนาคมขนส่ง เทศบาลตำบลปาย มีระบบโครงสร้างถนนที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชน/หมู่บ้านต่างๆ ภายในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบค่อนข้างสะดวกและทั่วถึง เส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 ซึ่งเทศบาลฯ ได้รับมอบให้อยู่ในความดูแลจากกรมทางหลวงเมื่อปี พ.ศ. 2547 (เฉพาะในเขตพื้นที่เทศบาล) การคมนาคม สามารถเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ระยะทาง 137 กิโลเมตร และไปจังหวัดแม่ฮ่องสอนระยะทาง 111 กิโลเมตร มีรถโดยสารที่รับการสัมปทานและรถร่วมบริการที่สามารถเรียกใช้บริการได้ตลอดเวลา นอกจากนี้อำเภอปายังมีมีสนามบินซึ่งสามารถนำเครื่องบินเล็กส่วนตัวหรือเช่าเหมาลำลงจอดได้ สนามบินแห่งนี้แต่เดิมเป็น Runway เก่าที่ถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และถูกเก็บรักษาไว้เพื่อเป็นลานบินชั่วคราวสำหรับลำเลียงเสบียงอาหารของกองทัพ ต่อมาได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นสนามบินสำหรับรองรับธุรกิจท่องเที่ยว

5.5.2 ด้านการไฟฟ้า จำนวนครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้าในเขตเทศบาลมีมากกว่าร้อยละ

99

5.5.3 ด้านการประปา เทศบาลตำบลปาย ดำเนินกิจการประปาเชิงพาณิชย์มานานกว่า 20 ปี ปัจจุบันมีราษฎรผู้ใช้น้ำประมาณ 731 ราย สามารถผลิตน้ำประปาได้ 3,000 ลบ.ม. /วัน

5.5.4 ด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำนวน 1 แห่ง (อยู่ในเขต อบต.เวียงใต้) มีการให้บริการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์เคลื่อนที่หลากหลายระบบ

5.5.5 ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชาชนในเขตเทศบาลจะมีลักษณะแนวยาวไปตามถนนสายหลักของชุมชน ปัจจุบันจะมีการเติบโตเฉพาะจุด (ชุมชนบ้านป่าขาม) ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านบริการสาธารณะ การพัฒนาการขยายผิวจราจรบางช่วงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การรुकกล้าที่สาธารณะตลอดสองข้างทาง การวางจำหน่ายอาหารหรือสินค้าบนทางเท้า การก่อสร้างอาคารรुकกล้า การขยายตัวอย่างรวดเร็วของชุมชน โดยขาดการวางแผนหรือการวางผังเมืองและขาดความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

5.6 ดินน้ำและแหล่งน้ำสำคัญ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอปายเป็นป่าและภูเขาสูง มีดอยแม่ยะเป็นยอดเขาสูงสุด สูงประมาณ 2,005 เมตร จากระดับน้ำทะเล มีพื้นที่การเกษตรร้อยละ 16 (23,318 ไร่) มีแม่น้ำสำคัญ 2 สาย คือ

5.6.1 แม่น้ำปาย มีต้นน้ำอยู่ระหว่างรอยต่อของเทือกเขาถนนธงชัย กับ เทือกเขาแดนลาว ในเขตตำบลเวียงเหนือไหลลงผ่านทางใต้หุบเขาต่างๆ ในเขตอำเภอปาย และหักเหไปในทิศตะวันตก ผ่านอำเภอเมือง แม่ฮ่องสอน ไปบรรจบกับแม่น้ำสาละวิน (แม่น้ำคง) ที่บ้านใหม่ในเขตรัฐคะยา ในประเทศพม่า ความยาวในประเทศไทยมีประมาณ 135 กิโลเมตร (มีความยาวทั้งหมด 180 กิโลเมตร) กว้างประมาณ 30 เมตรและลึกประมาณ 7 เมตร ท้องน้ำมีลักษณะเป็นกรวดทราย ในฤดูแล้งน้ำน้อยลึกเพียง 1 เมตร มีน้ำไหลตลอดปี

5.6.2 แม่น้ำของ มีต้นกำเนิดอยู่ที่ดอยผกภูด ไหลลงสู่แม่น้ำปายที่ตำบลแม่ตาง รวมความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร

5.7 ป่าไม้และพืชพรรณ

5.7.1 ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ปายฝั่งซ้ายตอนบน มีพื้นที่ประมาณ 1,060 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 663,000 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอปาย ประกาศเป็นป่าสงวนเมื่อปี พ.ศ. 2517

5.7.2 อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง มีพื้นที่ประมาณ 1,252 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 782,500 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอเชียงดาว อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

5.7.3 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำปาย มีพื้นที่ประมาณ 1,181 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 738,000 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน และอำเภอปาย

5.7.4 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่แตงและป่าแม่ปายฝั่งซ้ายตอนบน มีพื้นที่ประมาณ 514 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 321,000 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปาย

5.7.5 พืชพันธุ์ไม้ พืชพันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย

- 1) ป่าผสมเบญจพรรณ มีไม้สัก ไม้แดง ไม้รักฟ้า ไม้รัง ไม้ประดู่ ฯลฯ
- 2) ป่าดงดิบ มีไม้แดง ยางขาว รกฟ้า สมอทิเพก ฯลฯ
- 3) ป่าดงดิบเขา มีไม้ก่อ ไม้รัก ยมหิน สม ฯลฯ
- 4) ป่าเต็ง – รัง มีไม้พลวง รัง ก่อ รกฟ้า ฯลฯ
- 5) ป่าสน มีสนสองใบ พลวง รัก ส้าน รัง ฯลฯ
- 6) ป่าไร่ร้าง มีไม้ก่อกวนชนิดต่างๆ ไม้สน พลวง ฯลฯ
- 7) ป่าไร่เลื่อนลอย มีไม้สัก ตะแบกใหญ่ และไม้แดง ฯลฯ

5.7.6 พืชพันธุ์ไม้กึ่งยืนต้นและล้มลุก ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน หรือเป็นอาหารของมนุษย์ อาทิเช่น

- 1) พืชพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ทั่วไป ได้แก่ ไม้ไผ่ ผักหวานป่า ต้นคราม ผักกูด ผักกูดคอย ผักพ้อคำ ดอกอาว (กระเจียว) สาบเสือ แคป่า เพกา ปูย่า ผักแว่น ผักหนาม ผักเห็ด ผ่าเพียนฟาน พักข้าว มันปลา (มันปู) เต่า (สาหร่ายน้ำจืด) อ่องสอ (ดอกหิน) สมอไทย มะขามป้อม
- 2) พืชพันธุ์ไม้เฉพาะ ได้แก่ ผักส้มปี้ (หัวเหวน) ผักหนามโค้ง (หมากกลม) ดอกดิน เป็นต้น
- 3) กระพี้จั่น เป็นพันธุ์ไม้พระราชทานเพื่อปลูกเป็นไม้มงคล ตามมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. 2537 ตามโครงการปลูกป่าเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์เป็นปีที่ 50 ในการนี้ได้พระราชทานกล้าไม้มงคลให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนำไปปลูกเป็นสิริมงคล จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับพระราชทานต้นกระพี้จั่น เป็นต้นไม้ประจำจังหวัด
- 4) ดอกเอื้องแซะ ชาวไทยใหญ่นิยมนำมาบูชาพระหรือประดับตามบ้านเรือน โดยปักใส่กระถางที่บรรจุดินทราย รดน้ำพอให้ชื้น ดอกเอื้องแซะก็จะบาน สดกลิ่นหอม นานหลายเดือน นอกจากนี้ยังใช้ถวายพระและลอยน้ำในพิธีรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่หรือมอบให้ผู้ใหญ่ในวันสำคัญต่างๆ
- 5) คาหान โดยจะพบขึ้นเป็นกลุ่ม ในที่ลุ่มริมห้วยขึ้นและหรือมีธารน้ำไหลเอื่อยๆ เป็นพืชที่มีลำต้นอยู่ใต้ดิน ต้นแก่เท่านั้นที่จะมีลำต้นเหนือพื้นดินโดยทั่วไปจะไม่เกิน 1 เมตร สามารถแตกหน่อเป็นกอใหญ่ มีหนามแหลมยาวปกคลุมทั่วไป มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ทองหนาม มีผลออกเป็นทะลายหนึ่งปี 20-200 ผล ขยายพันธุ์โดยเมล็ดและการแตกหน่อไปใช้มุงหลังคาและกั้นฝาห้องกั้นที่มีเปลือกแข็งใช้ทำไม้กลัด เมื่อมีลักษณะคล้ายไม้ก่อก ชาวบ้านใช้ทำจุกขวด ยอดอ่อนใช้บริโภคเช่นเดียวกับยอดมะพร้าว เรียกว่า หน่อคาหาน และเมล็ดอ่อนนำมาบริโภคได้

5.8 การประกอบอาชีพของประชาชน

เนื่องจากบริเวณหุบเขากว้างใหญ่ลุ่มน้ำปาย ลุ่มน้ำแม่ฮี้ ลุ่มน้ำแม่เย็น และลุ่มน้ำแม่ปิงน้อย อยู่ในทิศทางลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกค่อนข้างชุกปริมาณฝน โดยเฉลี่ยประมาณ 1,275 มิลลิเมตรต่อปี ช่วงฤดูฝนแต่ละปีมักมีน้ำป่าไหลเชี่ยวกรากลงมาท่วมพื้นที่ราบสองฟากฝั่ง มีการทับถมของโคลนตะกอนที่อุดมด้วยแร่ธาตุสารอาหาร ส่งผลให้เป็นพื้นที่เหมาะแก่การเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน ทำไร่ ประมาณ ร้อยละ 88.5 มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเพียงร้อยละ 1.6 หรือเพียง 5.8 ไร่ต่อครัวเรือนเท่านั้น การขยายพื้นที่ในการเกษตรเป็นไปได้น้อยมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าและภูเขาสูงชัน พืชเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวสาลี ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว เข้าบาร์เลย์ ถั่วลิสง ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 25,000 บาท ต่อคน/ปี

5.9 การพาณิชย์

5.9.1 สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ปั้มน้ำมันปตท. และปั้มน้ำมันพีที

5.9.2 ธนาคาร จำนวน 7 แห่ง ได้แก่

- 1) ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขา ปาย
- 2) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปาย
- 3) ธนาคารธนชาต จำกัด (มหาชน) สาขาย่อยปาย
- 4) ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขาย่อยปาย
- 5) ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สาขาปาย
- 6) ธนาคารออมสิน จำกัด สาขาปาย
- 7) ธนาคารกสิกร จำกัด (มหาชน) สาขาปาย

5.9.3 สหกรณ์ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 1) สหกรณ์การเกษตรห้วยทรายขาวพัฒนา จำกัด
- 2) สหกรณ์โคขุน อาเภอปาย จำกัด
- 3) สหกรณ์หมู่บ้านป่าไม้โป่งสา จำกัด
- 4) สหกรณ์หมู่บ้านป่าไม้แม่เหมืองหลวง จำกัด
- 5) สหกรณ์หมู่บ้านป่าไม้มังฆูนสาใน จำกัด
- 6) สหกรณ์ผู้ปลูกกระเทียมเมืองแปง จำกัด

5.9.4 สินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงของอำเภอปาย ได้แก่

- 1) ผ้าคลุมไหล่ลายไทย บ้านนาจลอง

- 2) ถูงซ้อปั้งฝ้าลือชอ กลุ่มแม่บ้านสหกิจ
- 3) น้ำพริกข้าวทราย กลุ่มแม่บ้านบัวทอง
- 4) น้ำพริกลาบ กลุ่มน้ำพริกลาบ
- 5) สุรากลั่นชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่ปาย
- 6) สุรากลั่นชุมชน หอก. ปายทิพย์
- 7) แหมพูนสมุนไพร นายเจริญ แดงเกตุ
- 8) หมวกไหมพรม บ้านแม่เย็น

5.10 ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน

5.10.1 ศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา คือ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ส่วนศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของที่นี่นั้นเนื่องจากประชากรในเขตเทศบาลดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่ (ชาวไต) ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบสานกันมา จึงมีลักษณะค่อนข้างไปทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีแบบไทใหญ่

5.10.2 วัฒนธรรมและประเพณี ในอำเภอปายมีวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ประเพณีปอยส่างลอง (คือ การบวชสามเณร) นิยมจัดในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม การจัดงานแต่ละครั้งจะจัด 3 วัน หรือ 5 วัน งานบวชเณรครั้งหนึ่งๆ มักจะจัดรวมกันหลายคน
- 2) ประเพณีต่างขอมต่อหลวง (คือ การถวายข้าวมธุปายาส) ประเพณีนี้จัดให้มีขึ้นในวันพระระหว่างพรรษา
- 3) วานปะลิก (พิธีการสืบชะตาบ้าน) ในปีหนึ่งๆ ปกติจะประกอบพิธีครั้งหนึ่งหลังจากเสร็จสิ้นงานเทศกาลสงกรานต์ไปแล้ว
- 4) ประเพณีสลากภัต จะเริ่มตั้งแต่เดือน 10 แรม 15 ค่ำ ไปจนถึงเดือน 11 แรม 6 ค่ำ โดยจัดให้มีทุกๆ วัด ผลัดเปลี่ยนกันไป
- 5) จำก้าเพจอน ประเพณีนี้นิยมทำกันในวันพระระหว่างพรรษา เป็นการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ในตอนเช้าและทำการเลี้ยงข้าวอุบาสกอุบาสิกาที่ไปจำศีลภาวนาที่วัด
- 6) ปอยล้อหรือปอยเหลิม เป็นประเพณีทำบุญศพระภิกษุที่มรณภาพ จัดว่าเป็นงานที่ใหญ่งานหนึ่ง

5.10.3 โบราณสถาน ในอำเภอปายมีโบราณสถานเป็นจำนวนมาก โบราณสถานที่สำคัญและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง ประกอบด้วย

1) วัดหลวง เป็นวัดใหญ่ มีพระเจดีย์ศิลปะไทใหญ่ประดิษฐานอยู่กลางลานวัด และมีเจดีย์ทรงมอญล้อมรอบ ได้ขุดเจดีย์เป็นขุมประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวันเหนือฐานเจดีย์องค์ใหญ่เป็นมณฑปที่สวยงาม และเป็นวัดประจำอำเภอปาย เป็นที่ทำการของเจ้าคณะอำเภอดังแต่สมัยเจ้าฟ้าปกครอง บริเวณที่สร้างวัดเดิมเป็นวัดร้างมาก่อน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2346 มีพระพุทธรูปใหญ่ก่อด้วยอิฐถือปูนได้ทรุดโทรมไป ต่อมาพระยาราชเจ้าเมืองปายสร้างองค์เจดีย์ครอบพระพุทธรูป สร้างได้ 3 ปีก็เสร็จ พระยาราช มาไต่ยอด เมื่อ พ.ศ. 2444 และวัดหลวงยังเป็นแหล่งประดิษฐาน องค์พระพุทธรูป คือ พระเพชร เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองอันศักดิ์สิทธิ์ ของชาวอำเภอปาย มาตั้งแต่สมัยโบราณ ถ้าหากว่าปีใดฝนไม่ตกตามฤดูกาล ประชาชนจะพากันไปกราบอาราธนาอัญเชิญพระเพชรแห่แหนไปตามท้องถนน เพื่อให้ประชาชนสงวนน้ำ อีกไม่นานฝนก็จะตกลงมาทำให้ประชาชนอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ องค์พระเพชรเป็นทองสัมฤทธิ์ สูงประมาณ 2 ฟุตครึ่ง หน้าตักกว้าง 0.5 ฟุต วัดหลวง ตั้งอยู่ที่บ้านเมืองพร้าว หมู่ที่ 1 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2) วัดป่าขาม เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่ง เป็นศิลปะแบบไทใหญ่ เริ่มสร้างราว พ.ศ.2412 มีกุฏิจำนวน 6 หลัง สร้างไว้อย่างสวยงามมาก เสา ฝา เพดาน ลงรักปิดทอง ใส่กระจกอย่างสวยงาม วัดนี้มีความสำคัญคือเป็นที่พักของอาคันตุกะ ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์รวมทั้งเคยเป็นที่พักของทหารเมื่อครั้งสงครามอินโดจีน และสงครามโลกครั้งที่ 2 วัดป่าขามตั้งอยู่ที่บ้านป่าขาม หมู่ที่ 3 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3) วัดกลาง เริ่มสร้างราว พ.ศ.1213 วัดนี้เป็นวัดที่สวยงาม เป็นที่เชิดหน้าชูตาของอำเภอปาย ลักษณะเด่นของวัดนี้จะมีพระพุทธรูปประจำวันรอบฐานเจดีย์ วัดกลาง ตั้งอยู่ที่บ้านป่าขาม หมู่ที่ 3 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4) ศาลเจ้าพ่อมือเหล็ก ตั้งอยู่บริเวณวัดหลวง พอถึงเดือน 7 หรือเดือนมิถุนายน ของทุกปี ประชาชนจะพากันมาทำพิธีบวงสรวง มีเครื่องเซ่นบูชาบวงสรวง เช่น ดอกไม้สีขาว ขนมที่มีสีขาว และผลไม้ต่างๆ คนที่บรรเลงที่ใช้ในพิธีคือ เครื่องปี่ มีหมอล่องพิ่นบ้านมาร้องรำทำเพลงเวลาเจ้าพ่อจะมาเข้าทรงร่าง

5) กู่เจ้าฟ้า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัดหลวง ห่างจากวัดประมาณ 50 เมตร (ปัจจุบันอยู่ด้านหลังโรงพยาบาลปาย) ในอดีตเป็นที่บรรจุพระอัฐิของเจ้าฟ้าเมืองปายทุกพระองค์

6) กู่พระสงฆ์ ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 4 บ้านเมืองแพร่ ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ปัจจุบันอยู่บริเวณทุ่งนาแล้ง โรงเรียนปายวิทยาคาร) เป็นที่บรรจุอัฐิของเจ้าคณะอำเภอปาย คือ ครูบาโง และครูบาอ

7) เสาหลักเมือง สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2470 โดยมีท้าววิจิตร ศรีปาวิน เป็นผู้กำหนดเขตติดต่อระหว่างตำบล อำเภอ จังหวัด โดยเป็นผู้จัดทำและเป็นตัวหนังสือบอกระยะทางเป็นอักษรล้านนา ปัจจุบันเสาหลักเมือง ตั้งอยู่ในบริเวณที่ว่าการอำเภอปาย ตั้งอยู่ที่บ้านเมืองพร้าว หมู่ที่ 1 ตำบลเวียงใต้

5.11 การท่องเที่ยวอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอปาย เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเกือบตลอดทั้งปี เป็นการเสริมสร้างรายได้แก่ประชาชนในพื้นที่ สาเหตุอย่างหนึ่ง ที่นักท่องเที่ยวเลือกที่จะมาท่องเที่ยวอำเภอปาย อาจเนื่องมาจากอำเภอปายมีลักษณะที่แตกต่างไปจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ซึ่งมีความลงตัวในตัวเอง โดยเฉพาะธรรมชาติที่บริสุทธิ์ หลากหลาย รวมทั้งเส้นทางเดินที่คดเคี้ยวเป็นป่าเขาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอำเภอปาย ที่มีทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยพื้นที่สูง หลากหลายเผ่าพันธุ์ มีวิถีชีวิตเรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติ ประกอบกับมีสื่อมวลชนได้นำเสนอเรื่องการท่องเที่ยวเกี่ยวกับอำเภอปายอย่างแพร่หลาย โดยได้ยกย่องให้อำเภอปายเป็นเมืองโรแมนติก หรือเมืองสวิสเซอร์แลนด์ของไทย ทำให้นักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจ อำเภอปายจึงเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ทำให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่นิยมเข้ามาเที่ยวปายในช่วงศุกร์-เสาร์-อาทิตย์ และเทศกาลวันหยุดต่างๆ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่เข้ามาเที่ยวในอำเภอปายนั้นมาจากหลากหลายประเทศ จำนวนตามลำดับ คือ เป็นชาวยุโรป ชาวตะวันออกกลาง ชาวแอฟริกา ชาวอเมริกา ชาวเอเชีย และชาวออสเตรเลีย

อำเภอปาย มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ

5.11.1 อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอปาย 40 กิโลเมตร ติดเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่ตั้งโครงการพัฒนาคันน้ำของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีการปลูกพืชไม้ดอกเมืองหนาว และเป็นที่ตั้งพระตำหนักเอื้องเงิน เป็นที่ท่องเที่ยวที่สวยงามเดินทางไปท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล ที่นี้มีทรัพยากรที่สมบูรณ์ จุดชมวิวน้ำดังหรือที่รู้จักกัน ดอยกิ่วลม จุดชมทะเลหมอกที่สวยงามอรุณรุ่ง ที่สามารถเห็นพระอาทิตย์ขึ้นผ่านไอหมอกภายในอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังมีบ้านพักรับรอง จัดเตรียมไว้สองจุด คือบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ และบริเวณโป่งเดือด พร้อมทั้งอาบน้ำแร่ให้ชำระล้างร่างกาย หากนักท่องเที่ยวที่ต้องการใกล้ชิดธรรมชาติ ก็สามารถกางเต็นท์นอนได้ในสถานที่จัดไว้ให้

5.11.2 น้ำพุร้อนโป่งเดือด ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอปายประมาณ 17 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในบริเวณอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำ เป็นโป่งที่น้ำร้อนผุดขึ้นมาจากชั้นใต้ดิน อุณหภูมิ 80 องศา

เซลเซียส มองเห็นเป็นไอน์ลอยปกคลุมอยู่บริเวณโป่ง บางจุดมีธารน้ำเย็นไหลเข้ามาผสม ทำให้อุณหภูมิพอเหมาะแก่การลงแช่น้ำแร่ธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาพ นอกจากนี้ทางอุทยานยังได้จัดห้องอาบน้ำแร่ที่มาจากน้ำพุร้อนแห่งนี้ให้นักท่องเที่ยวอีกด้วย

5.11.3 หมู่บ้านกะเหรี่ยงแม่ปิง ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอป่าประมาณ 13 กิโลเมตร นับเป็นหมู่บ้านที่ได้พัฒนามากที่สุดในบรรดาหมู่บ้านใกล้เคียง แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ ก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ได้ดี ตั้งอยู่บนทางหลวง 1095 (ป่า-แม่มาลัย) ถึงแยกซ้ายบริเวณหลักกิโลที่ 86 ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร

5.11.4 สะพานประวัติศาสตร์ (ท่าปาย) ตั้งอยู่บนเส้นทางหมายเลข 1095 จากปาย-เชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 9 กิโลเมตร เป็นสะพานที่พาดตัดข้ามแม่น้ำปาย สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2485 โดยกองทัพญี่ปุ่นเพื่อใช้เป็นเส้นทางลำเลียงขนส่งจากเชียงใหม่ไปยังพม่าในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งต่อมาสะพานเหล็กแห่งนี้ก็ยังคงใช้ในการเดินทางข้ามจากเชียงใหม่มายังปายและแม่ฮ่องสอน ก่อนที่จะมีการสร้างสะพานใหม่ขึ้นมาแทนที่ เนื่องจากตัวสะพานเหล็กนั้นมีความทรุดโทรม

5.11.5 กองแลน (Pai Canyon) อยู่บริเวณเส้นทางหมายเลข 1095 ก่อนถึงสะพานประวัติศาสตร์ (ท่าปาย) ออกจากตัวอำเภอป่ามาประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นจุดแวะชมวิวนับที่สูงเกิดขึ้นจากการกัดเซาะและทรุดตัวของชั้นหินดินดานที่ทับถมซ้อนกันจนกลายเป็นร่องหุบเขาเล็กตามแนวยาว ปกคลุมไปด้วยป่าสนภูเขา โดยการเข้าชมจะต้องเดินเท้าขึ้นไปประมาณ 300 เมตร

5.11.6 วัดน้ำฮู จากตัวเมืองปาย ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของเมืองปาย เป็นที่ประดิษฐานของเจ้าพ่ออุ่นเมือง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทำด้วยโลหะทองสัมฤทธิ์ พระพุทธรูปองค์นี้พระเศียรกลวง ส่วนบนเปิดปิดได้และมีน้ำขังอยู่ เป็นพระพุทธรูปสิงห์สาม อายุประมาณ 500 ปี เมื่อ พ.ศ. 2515 มีพระธุดงค์จากจังหวัดเชียงใหม่ มานมัสการและสงสัยว่าข้างในพระจะมีน้ำจึงเปิด ดูพบว่ามีน้ำจริงๆ ข้างนี้แพร่ออกไปก็มีผู้คนหลั่งไหลมาขอน้ำไปสักการะพอน้ำในพระเศียรหมดก็จะมีไหลออกมาอีกในลักษณะซึมออกมาตลอดเวลา จึงมีผู้คนหลั่งไหลมาขอน้ำมนต์ไปสักการะ นอกจากนี้วัดน้ำฮูยังมีศาลาริมน้ำ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พร้อมทั้งสมเด็จพระพี่นางสุพรรณกัลยา และสมเด็จพระเอกาทศรถ ให้ผู้เยี่ยมชมได้สักการะ และในบริเวณด้านหลังของพระวิหารนั้นยังมี พระเจดีย์อนุสรณ์สถานซึ่งบรรจุพระอัฐิ และพระเกศาของสมเด็จพระพี่นางสุพรรณกัลยาอีกด้วย

5.11.6 น้ำตกหมอบแปลง ห่างจากตัวเมืองปายประมาณ 9 กิโลเมตร จากถนนทางหลวง 1095 ไปทางอำเภอแม่ฮ่องสอน ถึงทางแยกเลี้ยวซ้ายไปจนถึงหมู่บ้านมูเซอเย่ไป จากนั้นเข้าไปอีกประมาณ 500 เมตร ตามถนนดินแดงขนาดเล็ก สุดทางจะเป็นที่จอดรถ ตัวน้ำตกอยู่

ทางด้านขวามือ น้ำตกหมอแปงแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ชั้นที่ใหญ่และเหมาะแก่การเล่นน้ำคือ ชั้นสอง และชั้นสาม โดยรวมทุกชั้นแล้วน้ำตกหมอแปงจะสูงประมาณ 15 เมตร กว้างประมาณ 10-15 เมตร มีน้ำไหลตลอดปี ใกล้เคียง บริเวณน้ำตกยังเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านมูเซอแดงมีร้านอาหารเล็กๆ คอยให้บริการ

5.11.6 ศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนนาน หมู่บ้านชาวจีนยูนนานตั้งอยู่ที่ บ้านสันติชล ห่างจากอำเภอปาย 4 กม. หมู่บ้านศูนย์วัฒนธรรมยูนนาน พื้นที่ที่เคยถูกมองว่าเป็นสีแดง เขตค้ายาเสพติดของว้าแดงมาก่อน มีชาวเขาบ้านสันติชลเชื้อสายจีนพักพิงอยู่กว่า 1,000 ชีวิต ได้กลับกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แหล่งท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สัมผัสกับธรรมชาติ และวิถีชีวิตของชาวจีนยูนนานที่อพยพลงจากคอยมาตั้งรกรากอยู่แถบนี้ ชาวจีน-ยูนนานได้รวมใจกันสร้าง ศูนย์วัฒนธรรมจีน-ยูนนานขึ้น เพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน และเพื่อรักษาวัฒนธรรมยูนนานเดิม โดยเฉพาะเรื่องอาหารยูนนาน นอกจากนี้ที่นี่ยังคงเอกลักษณ์กลิ่นอายชาวเขา ผู้มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ต้นแบบการพัฒนาหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย

5.11.7 วัดพระธาตุแม่เย็น ตั้งอยู่บนภูเขาทางด้านทิศตะวันออกของอำเภอปาย บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ ห่างจากที่ว่าการอำเภอปายประมาณ 2 กิโลเมตร เลี้ยวทางเข้าน้ำตกแม่เย็นไปประมาณ 100 เมตร เป็นวัดเก่าแก่คู่เมืองปาย โดยประวัติไม่มีปรากฏว่าสร้างขึ้นในสมัยใด ภายในบริเวณวัดมีเพียงโบสถ์และเจดีย์ทรงระฆังสีขาวฐานกลม สูงประมาณ 3 เมตร ยอดฉัตรเป็นแบบเจดีย์พม่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางขึ้นมาชมและกราบไหว้พระนอน

5.11.8 เสาหลักเมืองอำเภอปาย อยู่ใจกลางอำเภอปาย โดยตั้งอยู่หน้าว่าการอำเภอเมืองปาย เป็นเสาหลักเมืองที่สร้างด้วยไม้ มีอายุเก่าแก่ เป็นที่เคารพนับถือของคนเมืองปาย และนักท่องเที่ยวทั่วไป ปัจจุบันได้มีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม และเก็บภาพความเก่าแก่ของเสาหลักเมืองปายแห่งนี้

5.11.9 วัดกลาง ตั้งอยู่ที่ตำบลเวียงใต้ ภายในวัดมีพระเจดีย์องค์ใหญ่ ศิลปะไทยใหญ่แท้ประดิษฐานอยู่กลางลานวัด มีเจดีย์ทรงมอญรายล้อมโดยรอบใต้เจดีย์ทำเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวัน เหนือฐานเจดีย์องค์ใหญ่ทำเป็นมณฑปยอดมงกุฏ ภายในวัดมีวัตถุโบราณสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อยู่ในตัวเมืองปาย ในวัดมีพระเจดีย์องค์ใหญ่ที่โดดเด่น มีกลิ่นอายของศิลปะไทยใหญ่แท้ๆ ประดิษฐานอยู่กลางลานวัด ใต้เจดีย์เป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวัน เหนือฐานเจดีย์องค์ใหญ่ที่เป็นมณฑปยอดมงกุฏที่สวยงาม เป็นวัดที่ผู้คนมากราบไหว้พระพุทธรูปประจำวันเกิด

5.11.10 ถนนคนเดิน แหล่งเดินช้อปปิ้งของฝากบริเวณย่านเมืองเก่าที่ยังคงเป็นท้องแถวและเรือนไม้อายุเก่าแก่ ตลอดแนวสองข้างทางของถนนชัยสงครามและถนนรังสิยานนท์ในตัว

เมืองปาย สินค้าที่มีความหลากหลายทั้งเสื้อผ้า เครื่องประดับ ของที่ระลึก ร้านโปสการ์ด สินค้าพื้นเมือง งานศิลปะ งานฝีมือ Handmade ทั้งยังมีอาหารและขนมพื้นเมืองแบบดั้งเดิมต่างๆ

5.11.11 แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ Home Stay ทางบ้านตาดเจ็ดต้น (ไทยใหญ่) บ้านเมืองน้อย (กะเหรี่ยง) – บ้านกั่วหน่อ (กะเหรี่ยง) – บ้านห้วยปาย (มูเซอ) – บ้านปายสองแฉ่ง (มูเซอ) เส้นทางนี้สามารถทะลุไปอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งยังมีทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมสวยงามมาก ตามเส้นทางนี้จะอุดมไปด้วยป่าไม้ 2 ข้างทาง มีพระธาตุเมืองน้อย ที่เก่าแก่และแหล่งอนุรักษ์ปลาของหมู่บ้านเมืองน้อย ที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะชมและให้อาหารปลาได้

5.11 ปัญหาการท่องเที่ยวอำเภอปาย

ศูนย์เตือนภัยธุรกิจภาคเหนือ (2554) กล่าวว่า ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวอำเภอปายกันเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – เดือนมีนาคม ซึ่งช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ แต่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะมาท่องเที่ยวปายตลอดทั้งปี แม้การท่องเที่ยวจะช่วยส่งเสริมการอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชนในอำเภอปาย แต่ในขณะเดียวกันก็พบปัญหาจากการท่องเที่ยวอยู่หลายด้านเช่นกัน คือ

5.11.1 การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในช่วงที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากอันเป็นผลมาจากการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เร็วมากเกินไป

5.11.2 คู่แข่งทางการท่องเที่ยวมีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอำเภอภักดีนิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ที่จะมีการสร้างเป็นเมืองปาย 2 และจังหวัดอื่นๆ ที่ยังคงมีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตดั้งเดิม เช่น เชียงราย น่าน

5.11.3 การทรุดโทรมของแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมากทำให้สภาพธรรมชาติและวัฒนธรรมเสื่อมลงและมีเสน่ห์น้อยลง

5.11.4 ฤดูกาลท่องเที่ยวลดลงจากเดิมที่มีตลอดทั้งปี ลดลงเหลือเพียง 3 เดือน (เดือนพฤศจิกายน – เดือนมกราคม) ทำให้ผู้ประกอบการบางรายมีการเปิดกิจการเฉพาะช่วงหน้าฤดูกาลท่องเที่ยวเท่านั้น ส่งผลต่อลูกจ้างและพนักงานซึ่งเป็นคนในพื้นที่

5.11.5 จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง แม้ว่าในช่วงที่ผ่านมา มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาอำเภอปายเป็นจำนวนมากทำให้ปัจจัยหลักของการท่องเที่ยวทรุดโทรมและมีเสน่ห์น้อยลงทำให้ในช่วงหลังนี้มีนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศลดลงมาก

5.11.6 การคมนาคม เรื่องของเครื่องบิน ที่มีการลดจำนวนที่นั่งต่อเที่ยวบิน และความไม่แน่นอนของสายการบิน และถนนที่ใช้ในการเดินทางมีความอันตราย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หุมนพนุท พุ่มท่าอิฐ (2534) ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นและการเลื่อนฐานะทางสังคมของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต อันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นในการเลื่อนฐานะทางสังคม มีสมมติฐานข้อเดียวที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า .01 คือ ผู้เคยย้ายถิ่นที่รับข่าวสารจากพัฒนาการ มีการเลื่อนฐานะทางสังคมสูงขึ้นมากกว่าผู้เคยย้ายถิ่นที่ไม่ได้รับข่าวสารจากพัฒนาการ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่พัฒนาการนำการฝึกวิชาชีพที่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ามาเผยแพร่ให้กับประชาชนในจังหวัดภูเก็ตตามนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดจึงทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารจากพัฒนาการ มีการเลื่อนฐานะทางสังคมสูงขึ้น

สุจารี จันทรสุข (2541) ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมของประชาชนที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า สภาพเศรษฐกิจของประชาชนในเขตแหล่งท่องเที่ยวและนอกเขตแหล่งท่องเที่ยว มีความแตกต่างกันด้านการประกอบอาชีพหลักด้านการเกษตร การมีอาชีพหลักและอาชีพรองที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รายได้ รายจ่าย เงินออม หนี้สิน ที่ดิน ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความสัมพันธ์ในชุมชน และเมื่อทดสอบสมมติฐานโดยการควบคุมด้วยตัวแปรการย้ายถิ่นแล้วพบว่า ตัวแปรด้านประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การเคยเปลี่ยนอาชีพ เงินออม หนี้สิน และการมีที่ดินมีความแตกต่างกัน

ชิตพล กาญจนกิจ (2545) ทำการศึกษาเรื่อง ความไว้วางใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเมืองท้องถิ่นไทย: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจทางการเมืองได้แก่ ตัวแปรทุนทางสังคม และตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แก่ ตัวแปรทุนทางสังคม ตัวแปรการสื่อสารทางการเมือง และตัวแปรการระดมทางการเมือง นอกจากนี้ตัวแปรทุนทางสังคมยังส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการระดมทางการเมืองและการสื่อสารทางการเมืองอีกด้วย ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ตัวแปรทุนทางสังคมเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองและการมี

ส่วนร่วมทางการเมืองโดยพบว่า ระบบอุปถัมภ์และความผูกพันในชุมชนท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบปัจจัยภายในสำคัญต่อตัวแปรทั้งสองตัว

ฉัตรชัย รัตนเขียว (2552) ทำการศึกษา บทบาทกลุ่มผลประโยชน์ต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2550 พบว่า(1) กลุ่มผลประโยชน์ทุกกลุ่มมีบทบาทต่อการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งมากซึ่งประกอบด้วย กลุ่มสมาชิกพรรคการเมือง กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สมัครสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และกลุ่มสื่อมวลชน มีบทบาทในการช่วยประชาสัมพันธ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงก่อนการเลือกตั้งและแสดงออกหลังจากการเลือกตั้งผ่าน เช่น การดำเนินกิจกรรมที่ได้ประกาศไว้ การติดตามตรวจสอบแนวนโยบาย เป็นต้น (2) กลุ่มผลประโยชน์ทุกกลุ่มมีลักษณะความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนี้ แบบทางการ คือ กลุ่มผลประโยชน์เข้ามามีบทบาทในสังคมอย่างเปิดเผยและเป็นไปตามกฎหมาย เช่น กลุ่มสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมีบทบาทสำคัญในการแถลงนโยบายเพื่อแสดงออกถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนเป็นสำคัญ กลุ่มสื่อมวลชนมีบทบาทให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการเลือกตั้งให้ประชาชนรับทราบข้อมูลต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจสำหรับข้าราชการถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทตามกฎหมายโดยตรงที่ต้องการจัดเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ส่วนผู้นำชุมชนมีบทบาทต่อการเลือกตั้งในฐานะผู้นำมีส่วนสำคัญต่อการทำกิจกรรมในชุมชนและส่งเสริมสนับสนุนการเลือกตั้งโดยการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนทราบทั้งในรูปแบบการติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์หรือโน้มน้าวในรูปแบบต่างๆ แบบไม่เป็นทางการ คือ กลุ่มผลประโยชน์มีบทบาทในสังคมเชิงสัญลักษณ์หรือโดยอ้อม เช่น กลุ่มสมาชิกพรรคการเมืองจะแสดงบทบาทในรูปแบบของการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มนักธุรกิจแสดงบทบาทแทรกแซงทางการเมืองผ่านระบบอุปถัมภ์ โดยวิธีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับกลุ่มผู้สมัครอย่างไม่เปิดเผย กลุ่มสื่อมวลชนมีบทบาทในการผลักดันให้ผู้สมัครได้รับการเลือกตั้งหรือไม่ได้รับการเลือกตั้งผ่านการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ส่วนข้าราชการถึงแม้จะต้องระมัดระวังในเรื่องการวางตัวแต่มีบทบาทเอนเอียง สนับสนุนกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นที่ตนมีส่วนได้เสีย เช่น การเพิกเฉยต่อข้อร้องเรียนการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง

อัครณัฐ วงศ์ปรีดี (2552) ได้ศึกษาเรื่องการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีโดยได้กำหนดประเด็นศึกษาในส่วนของสภาพการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น 5 ประเด็นหลักด้วยกันกล่าวคือ สภาพการแข่งขันทางการเมืองภายในพื้นที่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชนะการเลือกตั้งของกลุ่มการเมือง ลักษณะความสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับสภาท้องถิ่น และประเด็นสุดท้ายคือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มุ่งมั่นกับการพิสูจน์ตนเองผ่านทางรางวัล

กรกานต์ ดวงแก้ว (2553) ทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การแข่งขันทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเทศบาลตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน พบว่า กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งจะมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนที่แน่นแฟ้นกว่ากลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองที่แพ้การเลือกตั้ง เนื่องจากเป็นคนบ้านธิโดยตรง มีเพื่อนบ้าน คนรู้จักที่มากกว่ากลุ่มนักการเมืองที่แพ้การเลือกตั้ง ประกอบกับชาวบ้านตำบลบ้านธิ มีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีโดดเด่น คือ รักสงบ ขยันขันแข็งในการทำงานมีความสัมพันธ์เครือญาติที่แน่นแฟ้น ให้ความช่วยเหลือกันและกันเป็นอย่างดี จึงส่งผลให้กลุ่มนักการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งได้รับคะแนนเสียงจากชาวบ้านตำบลบ้านธิเป็นจำนวนมาก ส่วนวิธีการและเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์ที่นำมาใช้ในการแข่งขันทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลบ้านธิ โดยต่างใช้กลยุทธ์และเครื่องมือในการหาเสียงที่เหมือนกัน คือ ใช้นโยบาย การลงพื้นที่พบปะประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านและการให้การสนับสนุนงบประมาณ แต่ก็มีข้อสังเกตว่ากลุ่มที่แพ้การเลือกตั้งมีข้อจำกัดด้านไม่ใช่คนพื้นที่โดยตรงจึงไม่สามารถลงพื้นที่เข้าพบและทำกิจกรรมกับชาวบ้าน ได้เท่ากับกลุ่มที่ชนะเลือกตั้ง รวมทั้งนโยบายยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน

จริยวัฒน์ โลหะพูนตระกูล (2553) ทำการศึกษาการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง สามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนเรื่องผลผลิตทางการเกษตรได้ เพราะเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยภายนอกซึ่งได้แก่กระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ของภาครัฐ ที่สร้างความต้องการในการท่องเที่ยวของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น โดยมีปัจจัยภายในคือพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนเกษตรดั้งเดิมแบบยกท้องร่อง ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของภาครัฐมาตั้งแต่ปี 2520 และตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้การมีผู้นำอย่างเป็นทางการที่ดำรงตำแหน่งนายก อบต. ทำให้สามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงสามารถขยายผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง เช่น การพัฒนาด้านคมนาคม สาธารณูปโภคต่างๆ การรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

ปฏิเวช ยานะนวล (2553) ทำการศึกษา บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัด

เชิงราย พบว่า (1) บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล คือ การช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุและอุปกรณ์ การชักชวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนสนับสนุน (2) ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมบทบาทกลุ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่นต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแมยาว ให้มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ตรวจสอบการบริหารงานและใช้อำนาจอธิปไตยในรูปแบบต่างๆ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งทางการเมือง การแสดงความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ สนับสนุนให้ประชาชนในหมู่บ้านร่วมกลุ่มหรือองค์กรชุมชน

สุนทรชัย ชอบยศ (2554) ทำการศึกษา เรื่อง กระบวนการและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงฐานจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ภายหลังการเปลี่ยนแปลงฐานะก่อให้เกิดผลกระทบใน 4 มิติ คือ มิติการเมืองท้องถิ่น มีการแข่งขันทางการเมืองของเทศบาลตำบลที่รุนแรงขึ้น ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองของนักการเมืองในท้องถิ่นมากขึ้น มิติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังจำกัดเฉพาะการเลือกตั้ง โดยรวมการมีส่วนร่วมก็ไม่ต่างจากเมื่อครั้งเป็น อบต. และประชาชนยังเชื่อมั่นในตัวผู้นำหมู่บ้านอยู่มาก มิติด้านการจัดบริการสาธารณะ บทบาทหน้าที่ของเทศบาลตำบลไม่ต่างจาก อบต. มากนัก เทศบาลตำบลเน้นที่การบริหารทั่วไปและการเคหะและชุมชนเป็นพิเศษ นอกจากนี้การที่ไม่ได้ปฏิบัติตามการประมาณการส่งผลต่อการจัดบริการสาธารณะที่ไม่เป็นไปตามแผนของเทศบาล และมิติด้านความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้นำท้องถิ่นที่เป็นประเด็นท้าทายด้านความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลกับผู้นำท้องถิ่นและชุมชนในการพัฒนา และเกิดความท้าทายเรื่องความเป็นตัวแทนประชาชนของสมาชิกสภาเทศบาลในการทำหน้าที่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในกระบวนการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบล คือ ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์การยกฐานะให้ชัดเจนและนักการเมืองไม่ควรนำเรื่องการยกฐานะไปใช้เป็นอำนาจในการต่อรองทางการเมือง อบต. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการยกฐานะควรประสานงานกัน เพื่อลดความขัดแย้งหรือความล่าช้าในการดำเนินการ ควรมีการวางแผนการบริหารรองรับการเปลี่ยนแปลงฐานะในระยะยาว การเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลควรพิจารณาให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การให้ความสำคัญในการสร้างเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ภายหลังการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลควรพิจารณา คือ เทศบาลตำบลมีความจำเป็นที่ต้องสนใจและแสวงหาความร่วมมือกับภาคประชาชนและองค์กรภาคสังคมมากขึ้น สมาชิกสภาเทศบาลต้อง

เรียนรู้การทำงานและทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนให้ได้ตามความคาดหวังของประชาชน การแสวงหาแหล่งทุนอื่นๆ เพื่อพัฒนาเทศบาลตำบล ผู้นำท้องที่และท้องถิ่นต้องประสานพลังเพื่อร่วมกันพัฒนาพื้นที่

ดวงเนตร วงศ์จักร (2555) ทำการศึกษาเรื่อง การแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้งผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่บึง อำเภอรไร้ว จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554 พบว่า (1) ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีวิถีในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่คล้ายกันด้วย 2 วิธีใหญ่ วิธีแรก คือ การหาเสียงด้วยวิธีการเปิดเผยตามกฎหมาย ใช้รูปแบบนำเสนอนโยบายต่อประชาชน ผ่านการประชาสัมพันธ์ด้วยรถแห่ ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายโฆษณา ป้ายผ้า แผ่นคัดเอาท์ การเดินพบปะประชาชน ด้วยวิธีที่เรียกว่าเคาะประตูบ้านและการปราศรัยหาเสียง วิธีที่สองคือ การหาเสียงด้วยวิธีการที่ไม่เปิดเผยเน้นใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ได้เปรียบในการเลือกตั้งและส่งผลการเลือกตั้งด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การใช้หวัคะแนน การโหมตี หรือใส่ร้าย การข่มขู่ผู้สมัครฝ่ายตรงข้าม การกักตัวหวัคะแนน หรือการใช้ฐานคะแนนเสียงด้วยการให้ความช่วยเหลือหรือการสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ (2) ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เข้ามาเกี่ยวข้องในการเลือกตั้ง เกิดจากกลุ่มคนผู้มีอำนาจบารมีหรือเป็นคนมีชื่อเสียงเป็นที่นับถือของคนในสังคม ผู้นำ นักธุรกิจ พ่อค้า นักการเมืองระดับท้องถิ่น นักการเมืองระดับจังหวัดและระดับชาติ จะชักจูงหรือโน้มน้าวให้ผู้ติดตามรู้จักตลอดทั้งประชาชนทั่วไปให้มาสนับสนุนผู้สมัครในกลุ่มที่ตนให้การสนับสนุนจนเป็นเหตุให้การลงคะแนนเสียงของประชาชนทำไปเพื่อตอบแทนบุญคุณผู้อุปถัมภ์หรือการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันทั้งๆ ที่คุณสมบัตินโยบายของผู้สมัครอาจไม่ตรงกับอุดมคติของผู้ลงคะแนนเสียง แต่ที่ทำได้เพื่อแสดงให้ผู้ให้การอุปถัมภ์หรือผู้มีพระคุณได้เห็นความจงรักภักดีของตน เพื่อที่ตนจะได้รับผลตอบแทนในอนาคตข้างหน้า ซึ่งผู้สมัครคนใดมีเครือข่ายความสัมพันธ์ เชิงอุปถัมภ์ที่กว้างขวางมั่นคง ผู้สมัครคนนั้นจะมีความได้เปรียบและส่งผลการชนะการเลือกตั้งในที่สุด รวมถึงเงินก็เป็นปัจจัยหลักที่ใช้ในการซื้อสิทธิขายเสียง เพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง (3) ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติยังคงเป็นปัจจัยที่ส่งผลการเลือกตั้ง ถ้าผู้สมัครคนใดที่มีกลุ่มเครือญาติมากจะมีความได้เปรียบในการเลือกตั้ง การหาเสียงจะทำได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า การเลือกตั้ง ผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่บึง อำเภอรไร้ว จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2554 ถึงแม้ว่าจะยังมีข้อบกพร่อง ตลอดทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลการพัฒนาการเลือกตั้งอยู่บ้าง และยังมีความสัมพันธ์แบบเดิมๆ เช่น ความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติเข้ามาเกี่ยวข้อง และการซื้อสิทธิขายเสียง โดยมีเงินเป็นตัวกลางก็ยังคงมีอยู่ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย แต่ถ้ามองในภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการเลือกตั้งที่ค่อนข้างบริสุทธิ์ยุติธรรมมากกว่าการเลือกตั้ง

ท้องถิ่นที่เคยเกิดขึ้นในเทศบาลตำบลแม่ป๋าง ซึ่งถือได้ว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีที่ในอนาคตข้างหน้าของการเลือกตั้งซึ่งมีแนวโน้มจะเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

ธีรยา ชมพุราษณ์ (2555) ทำการศึกษาเรื่อง สื่อสารคดีเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดความตระหนักถึงการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า สารคดีสามารถสร้างความตระหนักถึงการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อประชาชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในอำเภอปายในระดับมาก ส่วนนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวมีความตระหนักมากกว่าประชาชนในท้องถิ่น การพัฒนาสื่อให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญในระดับดี และผลหลังจากชมสารคดีมีระดับความพึงพอใจของประชาชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในอำเภอปาย อยู่ในระดับมาก และนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีความพึงพอใจต่อสารคดีมากกว่านักท่องเที่ยว

พรศิริ บินนารวี (2555) ทำการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า นักท่องเที่ยวคาดหวังต่อการท่องเที่ยวในอำเภอปายอยู่ในระดับมาก โดยด้านภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนการรับรู้จริงต่อการท่องเที่ยวภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรื่องด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว เมื่อเปรียบเทียบความคาดหวังกับการรับรู้จริงต่อการท่องเที่ยว มีผลต่างที่มีแนวโน้มไปสู่ความไม่พึงพอใจโดยเฉพาะความไม่พึงพอใจในด้านการบริการอื่นๆ มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เพื่อลดช่องว่างระหว่างความคาดหวังและการรับรู้จริงให้น้อยที่สุด อันจะนำมาซึ่งการบริการท่องเที่ยวที่เหนือกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและพึงพอใจมากที่สุด

พิรภัทร จันทรพรหม (2555) ทำการวิจัยเรื่อง โครงสร้างอำนาจในชุมชนกับการเมืองท้องถิ่น: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า (1) โครงสร้างอำนาจในตำบลคลองจินดา มีกลุ่มอำนาจทางการเมือง 4 กลุ่มประกอบด้วย กลุ่มสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มนักธุรกิจ และกลุ่มประชาชน โดยกลุ่มแรกมีบทบาทในการใช้อำนาจทางการเมืองมากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มที่สอง ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่แสดงบทบาททางการเมืองท้องถิ่นเป็นหลัก ส่วนกลุ่มที่สามและที่สี่ไม่แสดงออกถึงการใช้อำนาจทางการเมืองโดยตรง โดยรวมลักษณะโครงสร้างอำนาจทางการเมืองเป็นแบบเครือข่าย (2) กลุ่มอำนาจกลุ่มแรกมีบทบาทสำคัญที่สุดในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการดำเนินกิจการสาธารณะ ส่วนกลุ่มที่สองมีบทบาทในการให้คำปรึกษาและจำกัดบทบาทไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการ

ตัดสินใจกำหนดนโยบายโดยตรง นอกจากนี้การจัดสรรแบ่งปันงบประมาณเป็นไปตามกฎหมายท้องถิ่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ได้เข้ามาในลักษณะของการประชุมปรึกษาหารือ ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (3) ปัญหาและอุปสรรคทางการเมืองท้องถิ่น ตำบลคลองจินดา มีลักษณะของการใช้ระบบอุปถัมภ์อันเนื่องจากระบบเครือญาติที่เข้มแข็งทำให้เกิดการผูกขาดอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มอำนาจกลุ่มแรกมีการสืบทอดอำนาจทางการเมือง ส่งผลให้การเมืองท้องถิ่นไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในเรื่องถ่วงดุลอำนาจ

เสาวลักษณ์ ปิติ (2556) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางในการหารูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในการบริหารกิจการท้องถิ่น พบว่า โครงสร้างการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ความสำคัญกับตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งเท่านั้นชุมชนในพื้นที่ไม่อาจมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการในทางโครงสร้างได้ จึงมิได้สะท้อนตัวแทนของภาคส่วนต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างครบถ้วน ทำให้การบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างชัดเจน แม้ว่าจะมีกฎหมายกำหนดวิธีการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะการใช้สิทธิของปัจเจกบุคคล แต่ข้อเท็จจริงกลับพบว่าเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมผ่านการใช้สิทธิชุมชนเป็นสำคัญ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์ให้สภาองค์กรชุมชน ช่วยหนุนเสริมการพัฒนาท้องถิ่นแต่พบว่าภารกิจของสภาองค์กรชุมชนไม่มีสภาพบังคับให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติ จึงควรใช้แนวทางเหล่านี้แก้ปัญหา คือ (1) หารูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการปฏิรูปโครงสร้างบริหารที่อาจกระทำได้ 2 กรณี คือ กรณีที่มีสภาพเมืองอยู่ในโครงสร้างและกรณีที่ฝ่ายบริหารเป็นคณะกรรมการที่นอกจากจะทำให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรปกครองของประชาชนอย่างแท้จริงยังทำให้สภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารผ่านทางโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ (2) วิธีการให้สภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมอย่างถาวรในฐานะผู้แทนประชาคมท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ภารกิจของสภาองค์กรชุมชนสามารถบรรลุเป้าหมาย และมีสภาพบังคับให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติผ่านทางแผนพัฒนาท้องถิ่นดังกล่าว

โสจักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (2556) ทำการศึกษาเรื่อง ตลาดย้อนยุคสามชุก: การเมืองเรื่องพื้นที่และธุรกิจแห่งการฉวยโอกาส พบว่า (1) การดำรงอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่นสามชุกได้มีวิวัฒนาการสัมพันธ์กับพื้นที่ทางกายภาพของกลุ่มแม่น้ำท่าจีน ทั้งใช้เป็นสถานที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนแหล่งของอาหารและอาชีพ เส้นทางคมนาคมขนส่ง และตลาดแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าเข้ามาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ผลจากการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยด้วย

การสร้างทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงชนบท รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้ผู้ซื้อเดินทางไปยังห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ริมถนนหลวงที่สะดวกสบายและทันสมัยกว่าตลาดสามชุก และส่งผลให้ตลาดสามชุกกลายเป็นตลาดร้าง กรมธนารักษ์เจ้าของพื้นที่ตลาดสามชุกจึงต้องการรื้อถอนอาคารตลาดเก่าไว้มูลค่าทางเศรษฐกิจออกไปและสร้างอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ขึ้นมาแทน (2) กลวิธีสำคัญที่ชาวตลาดสามชุกนำมาใช้เพื่อต่อสู้ต่อรอง และปกป้องรักษาพื้นที่ตลาดสามชุกที่เป็นทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินมาตั้งแต่บรรพบุรุษไม่ให้ถูกไล่รื้อถอนจากกรมธนารักษ์ คือ การสร้างความหมายใหม่ให้ตลาดสามชุกกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยาในนาม “สามชุกตลาดร้อยปี” หรือ ‘ตลาดย้อนยุคสามชุก’ รวมทั้งการผลักดันให้มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและนานาชาติ และ (3) กลวิธีสำคัญที่ชาวตลาดสามชุกนำมาใช้ในการเรียกคืนพลังทางเศรษฐกิจ คือ การรื้อฟื้นและประดิษฐ์สร้างความทรงจำจากอดีต ไม่ว่าจะเป็นสุนทรภู่และโคลงนิราศสุพรรณ ขุนจันทรจิราธิราช วัตถุข้าวของ เรื่องราวและอาหารในชีวิตประจำวันของผู้คนในตลาดสามชุกให้มาเป็นสินค้าที่สามารถซื้อขายได้ในปัจจุบัน เพื่อการบริโภคของนักท่องเที่ยว

ธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์ (2557) ทำการศึกษากลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มกดดันและกระบวนการนโยบายสาธารณะ พบว่า กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกดดันมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายสาธารณะทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย ทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์เน้นกระบวนการต่อรองและการตัดสินใจของผู้นำกลุ่ม นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและบทบาทของภาครัฐในการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกระตุ้นบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เนื้อหาในบทความนี้มีวัตถุประสงค์สองประการประการแรก คือ ต้องการสำรวจแนวคิดกลุ่มผลประโยชน์โดยเน้นทฤษฎีพหุนิยม (Pluralism) ชนชั้นนำนิยม (Elitism) และการแลกเปลี่ยน (Transaction Cost) ประการที่สอง คือ การตรวจสอบผลกระทบของกลุ่มผลประโยชน์ต่อกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบายสาธารณะในประเทศไทย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าหากกลุ่มผลประโยชน์สามารถรวมตัวและลดความขัดแย้งภายในกลุ่มได้ กลุ่มผลประโยชน์ก็สามารถกดดันให้รัฐบาลให้การช่วยเหลือทางการเงินแก่ภาคธุรกิจของตนเพิ่มขึ้น

พรณิกา ฉายากุล (2557) ทำการศึกษาเรื่อง ประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พ.ศ.2523-2550 พบว่า กลุ่มการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลเมืองศรีสะเกษกลุ่มแรกๆ ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2523 ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มหมอแพงและกลุ่มมิตรประชา หลังจากนั้นเป็นเวลานานถึง 15 ปี จึงได้มีการตั้งกลุ่มการเมืองท้องถิ่นอื่นๆ ขึ้นมาเพื่อต่อสู้และแข่งขันในการเข้ามามีบริหารงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ได้แก่ กลุ่มรักศรีสะเกษ กลุ่มพลังมวลชน และกลุ่มลูกแม่ศรีปี 2000 ตามลำดับ ทั้งนี้จากกล่าวได้ว่า “กลุ่มมิตรประชา” คือ กลุ่มการเมือง

ท้องถิ่นที่มีบทบาทโดดเด่นและผูกขาดอำนาจการบริหารเทศบาลเมืองศรีสะเกษมาตั้งแต่พ.ศ. 2526 สำหรับปัจจัยที่ทำให้กลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่มีบทบาทโดดเด่นสามารถรักษาฐานอำนาจในเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้อย่างยาวนานนั้น ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัยสำคัญ คือ 1) ความเข้มแข็งของกลุ่มที่เกิดจากตัวผู้นำกลุ่ม 2) ความเข้มแข็งที่เกิดจากการประสานผลประโยชน์กับตระกูลอื่นและการดึงผู้สมัครอิสระที่มีความโดดเด่นให้เข้ามาอยู่ในสังกัดของกลุ่ม และ 3) การสร้างและวางรากฐานทางการเมืองไว้ได้อย่างมั่นคงและยาวนาน

กฤติณา วรพลจิรา และณัฐวุฒิ บึงจันทร์ (2558) ทำการศึกษาเรื่อง อำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองกับการวิเคราะห์กำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า (1) การวิเคราะห์การกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่ากระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะถูกกำหนดจากอำนาจรัฐส่วนกลางมากที่สุด (2) บทบาทและกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านการใช้อำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองของพนักงาน ข้าราชการ นักการเมืองและกลุ่มนักธุรกิจอยู่ในระดับมาก และพบว่าการใช้อำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองของพนักงานด้านการให้ข้อมูลเสนอแนะฝ่ายการเมืองมากที่สุด การใช้อำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองของข้าราชการด้านการเรียกร้องสิ่งตอบแทนจากการปฏิบัติหน้าที่มากที่สุด การใช้อำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองของนักการเมืองการให้ตำแหน่งหน้าที่มากที่สุด และการใช้อำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองของนักธุรกิจด้านการเข้ามาสนับสนุนนักการเมืองต่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากที่สุด (3) ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองและการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลอำนาจผลประโยชน์ทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะอยู่ในระดับสูงมาก และ (4) การเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดเพชรบูรณ์ สนับสนุนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เพื่อลดปัญหาการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง การป้องกันการทุจริตของพนักงาน ข้าราชการ และนักการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล

ครองชัย หัตถา (2558) เขียนบทความเรื่อง พหุวัฒนธรรมภาคใต้ในมิติภูมิรัฐศาสตร์ โดยอธิบายว่า ภาคใต้ของประเทศไทยตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายู ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินซุนดา พบหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์มานานกว่า 40,000 ปี มีประชากรดั้งเดิม 2 กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานมานาน ได้แก่ มอญ ไกลอยด์ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของคนไทย ชาว มลายู ฯลฯ และออสตราลอยด์ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของคนพื้นเมืองเผ่าเซมัง และชาไก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ เครื่องเทศ แร่ธาตุ และสัตว์ป่าดึงดูดให้ผู้คนต่างภูมิภาคเข้ามาแสวงหาโภคทรัพย์ไม่น้อยกว่า

2,000 ปีที่ผ่านมา กอรปกับภาคใต้อยู่ในตำแหน่งเส้นทางการเดินเรือระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก ทำให้ภาคใต้เป็นจุดแวะพักและเกิดเมืองท่าค้าขาย บางเมืองที่มีทำเลเหมาะสม มีพัฒนาการต่อมาเป็นศูนย์กลางของรัฐและอาณาจักร โบราณ พร้อมกับผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันเป็นสังคมชาวภาคใต้ ตัวตนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนภาคใต้ในแต่ละกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของรัฐโบราณในอดีตที่เน้นการขยายอำนาจและแผ่อิทธิพลทั้งด้านการเมืองการปกครอง การค้าและเผยแผ่ศาสนา ต่อเนื่องมาถึงรัฐสมัยใหม่ที่เน้นการมีเขตแดนที่แน่นอนและจัดระเบียบการปกครองตามกฎหมายของแต่ละรัฐ ชุมชนและสังคมของคนภาคใต้จึงเป็นผลผลิตของพัฒนาการดังกล่าว การศึกษาวิจัยเพื่อเรียนรู้และเข้าใจความจริงดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมที่เน้นตัวตนและอัตลักษณ์ของภาคใต้รวมทั้งการเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในระดับภูมิภาคและระดับโลกต่อไป

ปิยะพงษ์ บุญบงก์ และสุนทรชัย ชอบยศ (2558) เขียนบทความเรื่อง นโยบายและการบริหารจัดการท้องถิ่นบนฐานของทุนทางสังคม: ทางเลือกการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 พบว่าแนวคิดการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในทศวรรษที่ผ่านมา หลังจากพบว่าการกระจายอำนาจนำไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของท้องถิ่นเพื่อรับมือกับความแตกต่างหลากหลายของปัญหาที่แต่ละท้องถิ่นเผชิญ ซึ่งสร้างมิติใหม่และความแตกต่างเมื่อเทียบกับการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการโดยรัฐบาลในส่วนกลาง ทว่าในขณะที่แสวงหาวัฒนธรรมหรือของใหม่อาจทำให้มองข้ามไปได้ว่าของเก่าหรือทุนทางสังคมที่มีรากฐานเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมมีศักยภาพที่จะนำมาพัฒนาท้องถิ่นได้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นความไว้วางใจกัน การเกื้อกูลกัน การยึดมั่นในหลักศีลธรรมร่วมกัน การสร้างเครือข่ายทางสังคม การมีบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ทางสังคมร่วมกัน และการมีภูมิปัญญาของตนเองทั้งนี้บทความชิ้นนี้สำรวจพบแดนดังกล่าวเพื่อสร้างทางเลือกการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 ที่นอกเหนือไปจากการแสวงหาวัฒนธรรม โดยเสนอความเป็นไปได้ของแนวทางการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการท้องถิ่นบนฐานของทุนทางสังคมผ่านกรณีศึกษาของการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นชุมชนเมืองเก่าในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่นมหาสารคาม และกาฬสินธุ์